

UPPSALA
UNIVERSITET

UPPSALA UNIVERSITET
Teologiska institutionen
Religionshistoria C2, 15 hp
VT 2015
Handledare: Eva Hellman
Betygsbestämmande Lärare: Gabriella Gustafsson

Svenska buddhismbilden:

En kvalitativ innehållsanalys av buddhism i läroböcker för
Religionskunskap 1.

Josefin Andersson

19920411 – 4467

Abstract

Western scholars have long sought to grasp the essence of and explain Buddhism. Western representation of Buddhism has been in a manner that reflects their concerns and interests. In addition to this it is also known that Buddhism in Sweden is seen in a favorable way. This study tries to locate where this positive attitude toward Buddhism stems from and if it is represented in this manner in Swedish textbooks. Therefore three textbooks of upper secondary class of religion are to be examined, not only to see if there is a positive attitude towards it, but to see in what manner Buddhism is depicted in Swedish schools on the whole. To achieve this, a content analysis that contains two different methods are conducted to approach the matter. The analysis shows that the chapters which regard Buddhism is depicted in an all together favorable way, with a focus on the life of the Buddha and his discipline, the doctrine. The authors try to de-emphasize aspects of the mythical and narrative dimension which can be conceived as strange in the west. Theravada is portrayed as “pure” Buddhism. Furthermore monks are mentioned in a more comprising way in comparison to nuns. To conclude Buddhism is depicted in a manner that reflects western values and interests.

Nyckelord: Buddhism, orientalism, innehållsanalys, sju dimensioner av religion, läroboksgranskning

Innehållsförteckning

<u>1. Inledning</u>	1
<u>1.1. Syften</u>	3
<u>1.2. Frågeställningar</u>	3
<u>1.3. Metod</u>	3
<u>1.3.1. Ninian smarts sju dimensioner av religion</u>	4
<u>1.3.2. Bildanalys</u>	4
<u>1.3.3. Tematiserad innehållsanalys</u>	5
<u>1.4. Källmaterial</u>	6
<u>1.5. Forskningsöversikt</u>	6
<u>1.6. Teoretiska utgångspunkter</u>	8
<u>1.7. Avgränsningar</u>	9
<u>1.8. Disposition</u>	9
<u>2. Undersökning</u>	10
<u>2.1. Religion 1 för gymnasiet</u>	10
<u>2.1.1. Beskrivning av bilder och innehållet i bildtexter</u>	10
<u>2.1.2. Referat av textens innehåll</u>	11
<u>2.2. Religionskunskap 1, En Mosaik</u>	13
<u>2.2.1. Beskrivningar av bilder och innehållet i bildtexter</u>	13
<u>2.2.2. Referat av textens innehåll</u>	15
<u>2.3. Relief Livsvägar</u>	17
<u>2.3.1. Beskrivningar av bilder och innehållet i bildtexter</u>	18
<u>2.3.2. Referat av textens innehåll</u>	19
<u>3. Analys av läroböckernas buddhismbild med hjälp av Ninian Smarts typologi</u> <u>religionens sju dimensioner</u>	23
<u>4. Tematisk innehållsanalys</u>	29
<u>5. Diskussion</u>	33
<u>6. Slutsatser</u>	37
<u>7. Referenser</u>	40

1. Inledning

Det är svårt att veta om tibetaner, singaleser eller kineserna uppfattade sig som 'buddhister' innan västerlänningar betecknade dem som det. Under tidig kolonisering av Indien sågs buddhism endast som en hinduisk gren, där Buddha Shakyamuni sågs som den nionde avataren av Vishnu. Under mitten av 1800-talet fanns det en tendens hos västerlänningar att porträttera Buddha som en indisk version av Martin Luther. Genom en generalisering av tidigare kunskap om kristendom, tenderade västerländska forskare att förklara buddhism som en hinduisk protestantism där hinduismen representerades som katolicismen.¹ Detta sätt att begripliggöra buddhism och andra främmande religioner har länge använts som ett sätt att förklara en religion för personer som kommer ur en kristen kontext och därmed göra den förståelig. Det är dock problematiskt att hela tiden forma andra religioner efter en redan utgjuten mall, i det här fallet kristendom, eftersom det reducerar religionen och dess många dimensioner till något den nödvändigtvis inte är. Västerländska forskare gör antaganden om buddhism och tycker sig veta mer om den än utövaren själv, vilket är en form av orientalism, ett begrepp myntat av Edward Said.² Västvärldens syn på 'Orienten' är en av de faktorer som möjligtvis än idag återspeglas i läroböcker, därför kommer en läromedelsgranskning av buddhism för kursen Religionskunskap 1 i gymnasiet att genomföras för att se hur buddhism framställs i dessa läroböcker.

Buddhism är en av de fem världsreligioner som enligt 2011 års läroplan för gymnasiet (lgy11) ska tas upp för att belysa och berika elevers kunskap och förståelse kring religion.³ SOM-institutets undersökningar har visat att unga svenskar rangordnar buddhism högst av världsreligionerna efter popularitet.⁴ Framställningar i media, resor i buddhistiska länder och skolans undervisning om buddhism är några tänkbara faktorer bakom denna positiva syn. Samtidigt är buddhism överrepresenterade i våldsaktioner i förhållande till deras antal med 209 procent.⁵ Det är intresseväckande att verkligheten inte verkar stämma överens med den bild svenskar har av buddhism. Självklart finns det stor variation gällande kunskap om buddhism bland svenskar. Dock bekräftar både tidigare forskning och intervjuer från

¹ King, Richard, 1999, *Orientalism and religion: post-colonial theory, India and the mystic East*, Routledge, New York, s. 144f.

² Said, Edward W., 2000, *Orientalism*, [Ny utg.], Ordfront, Stockholm, s. 63.

³ Skolverket, 2011, *Läroplan examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, s. 1.

⁴ Weibull, Lennart, 2012, *Världsreligioner i Sverige, I framtidens skugga: fyrtiotvå kapitel om politik, medier och samhälle: SOM-undersökningen 2011*, Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik & Bergström, Annika (red.), SOM-institutet, Göteborg, 545 – 556, s. 555.

⁵ Gardell, Mattias, 2010, *Islamofobi*, Leopard, Stockholm, s. 119.

exempelvis David Thurffjells artikel *Varför buddhism är så omtyckt bland sekulära svenskar* att buddhism i många fall uppfattas som en mjuk och fredlig religion. I artikeln finns en intervju med Angelica, 25 år, som har upplevelsen att buddhism är en mjuk form av religion. ”Det finns ett annat sätt att bemöta människor på inom buddhismen”, tycker hon, ”så känner jag i alla fall, det är varmare på något sätt”.⁶ Kjell Härenstam har studerat bilden av buddhism i svenska läroböcker, innan lgy11 och har kommit fram till att den buddhistiska religiösa praktiken tonas ner samtidigt som symboliska tolkningar och fredsarbete ges mer plats.⁷ Icke att förglömma är att även läroboksförfattare och journalister är svenskar, även de kan ha samma välvilja som Angelica gentemot buddhism, trots att deras arbete är att fördjupa och föra vidare kunskap.⁸ Läroboksförfattare har även de, i viss mån, fått sin kunskap från läroböcker. Dessutom går det inte att utgå ifrån att läroboksförfattare är experter på alla de områden som en religionskunskapsbok omfattar.⁹

År 1938 infördes en statlig förhandsgranskning av alla läroböcker i Sverige, på grund av att läroböckernas kvalitet ansågs som en politisk angelägenhet. I över 50 år fanns det en rad olika kriterier som en lärobok var tvungen att uppfylla för att få användas. Förhandsgranskning avskaffades dock 1991 och idag gäller det för konsumenter och producenter att själva avgöra kvaliteten på skolans läromedel.¹⁰ Det är därför av yttersta vikt att kritiska granskningar görs av läromedel för att leverera ett representativt läromedelsmaterial till elever i svenska skolan. På grund av betydenheten av läromedelsgranskning kommer undersökningen därför att söka svara på hur buddhism framställs i läroböcker. Samt om den positiva bild som finns av buddhism reproduceras i läroböcker för Religionskunskap 1 i gymnasiet. Undersökningen bidrar till forskningen genom att den ger en överblick av ett urval av de nya läroböcker som producerats enligt lgy11 - reformen. Undersökningen ska förhoppningsvis visa hur buddhism framställs i dessa läromedel, som är i behov av en granskning.

⁶ Thurffjell, David, 2013, *Varför buddhismen är så omtyckt bland sekulära svenskar, Mystik och andlighet: kritiska perspektiv*, 1. uppl., Sorgenfrei, Simon (red.), Dialogos, Stockholm, 122 – 140, s. 124.

⁷ Thurffjell, 2013, s.126.

⁸ Thurffjell, 2013, s. 127.

⁹ Härenstam, Kjell, , 2000, *Kan du höra vindhästen?: religionsdidaktik - om konsten att välja kunskap*, Studentlitteratur, Lunds.79.

¹⁰ Johnsson, Harrie, Anna, 2009, *Staten och läromedlen: en studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991*, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet, Diss. Linköping: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-18312>, s. 9f.

1.1. Syften

Uppsatsens huvudsyfte är att undersöka och analysera framställningar av buddhism i läroböcker för gymnasieskolan samt att diskutera hur denna framställning kan bidra till den positiva syn svenskar har på buddhism. Denna undersökning kommer att underbyggas med hjälp av teorier kring orientalism, postkolonialt inspirerad forskning om buddhism bilden i västerlandet. Jag kommer även att använda tidigare forskning kring buddhismens framställning i läromedel, vilka kommer att användas för att ge en möjlig förklaring till varför det ser ut på det här sättet, genom en innehållsanalys av tre läroböcker.

1.2. Frågeställningar

Huvudfrågeställningen lyder:

1. Hur framställs buddhism i ett urval av läroböcker för Religionskunskap 1?

För att på bästa sätt besvara frågeställningen kommer följande frågor undersökas:

2. Hur ser författarnas urval av innehåll ut i läroböckerna?
3. Vilka av religionens olika dimensioner står i fokus vid framställningen av buddhism?
4. Hur behandlas teman som våld/icke-våld och fred; lära/praktik; kvinnor/män munk/nunna både kvalitativt och kvantitativt?
5. Återspeglas svenska ungdomars positiva inställning till buddhism i läroböckerna?

1.3. Metod

För att kort inleda metodstycket vill jag först påpeka att en undersökning aldrig kan vara helt objektiv. En undersökning handlar om att tolka materialet utifrån metoder, teorier med hjälp av tidigare forskning. Eftersom mina åsikter och egna tolkningar genomsyrar undersökning kommer denna undersökning ge ett resultat som inte nödvändigtvis speglar en annan undersökning med samma underlag. Jag vill även påpeka att mina värderingar utifrån perspektivet som lärarstudent kommer att synas i analysen med hjälp av de olika metoderna genom egna reflektioner av resultaten.

1.3.1. Ninian Smarts sju dimensioner av religion

För att skapa en översikt av materialet i varje bok används religionshistorikern Ninian Smarts modell av religionens sju dimensioner. Dessa dimensioner är den rituella dimensionen vilket är en dimension som innefattar riter, till exempel offrandet av blommor, högtider, skeden i livet och meditation. Den etiska dimensionen är den dimension som handlar om exempelvis lagar och regler som är kopplad till religionen. I det här fallet är ett exempel de fem grundreglerna inom buddhism. Den narrativa dimensionen innefattar i det här fallet legenden om Buddha, alltså den dimension som handlar om berättelser som är specifika för en religion. Den doktrinära dimensionen, vilken innefattar filosofier om livet som *samsara*, *nirvana*, *karma*, den åttafaldiga vägen, samt kanon. Upplevelsedimensionen handlar om mentala discipliner som exempelvis meditation och *mindfulness*. Den sociala dimensionen handlar främst om *sangha*, alltså munkar och nunnor samt lekmän och deras liv. Slutligen finns den materiella dimensionen som främst handlar om materiella ting så som Buddhastatyer, tempel, *stupor* samt symboler. Genom att placera in lärobokstexternas innehåll i dessa dimensioner skapas en helhetsbild av en religion som inte är snedvriden menar Smart.¹¹ Det är också ett sätt att undvika att definiera en religion utifrån dess brännpunkt, alltså det som anses viktigast för religionen i fråga.¹²

De sju dimensionerna kan användas som teori, dock finner jag att det inte skulle spegla hela undersökningens omfång då den endast skulle ge en aspekt för hur en religion kategoriseras. Dimensionerna fungerar i stället som metod och kommer att appliceras på undersökningen genom att kartlägga religionsböckernas innehåll efter de sju dimensionerna för att skapa en översiktsbild av innehållet. Därefter diskuteras resultaten genom att analysera vilka dimensioner som författaren lägger tonvikten på, vilken dimension som hamnar i bakgrunden samt om det möjligen finns en värderande ton i författarens framställning.

1.3.2. Bildanalys

I denna överblick kommer även en enkel bildanalys appliceras för att kunna placera in även bilderna i de olika dimensionerna. Det görs eftersom en bild i en bok medverkar till att texten

¹¹ Smart, Ninian, 1996, *Dimensions of the sacred: an anatomy of the world's beliefs*, HarperCollins, London, s. 8.

¹² Smart, 1996, s. 9.

ofta färger vår uppfattning om en bild och vise versa.¹³ Den metod som används för att analysera bilder är att en fråga kommer att ställas till bilden; vad föreställer den? Efter att frågan besvarats kommer bilden att placeras in i en eller flera av Ninian Smarts religionsdimensioner.¹⁴

1.3.3. Tematiserad innehållsanalys

För att arbeta upp materialet kommer en tematiserad innehållsanalys att genomföras efter inläsning och granskning av utvalda läroböcker. Innehållsanalys är en form av textanalys som används för att beskriva och förklara särdrag som finns inbäddade i en text. Denna metod tillåter forskare att hantera och sammanfatta stora mängder information och därefter kontextualisera och analysera denna information. Metoden kan användas både kvantitativt och kvalitativt. Innehållsanalysen utförs genom en process där texter väljs ut, kategoriseras efter tydliga teman, som återfinns i texterna samt kodas efter dessa teman. I en teoretisk del analyseras dessa teman med hjälp av valda teoretiska perspektiv. Metoden kan användas i studier av religion för att till exempel studera framställningar av religion i exempelvis läromedel, media, sociala institutioner och kulturer. Metoden passar bra för forskning om religion och religiositet eftersom den tillåter forskaren att nå bortom uppenbart innehåll, genom att identifiera sådant innehåll som finns under ytan.¹⁵

Undermedvetet förmedlas dolda budskap i texter, därför används innehållsanalys för detaljstudier av innehållet. Samt för att ta reda på författarnas värdering av buddhism. Undersökningen tar fasta på begreppen våld/icke våld och fred; lära/praktik; män/kvinnor; munk/nunna och därefter diskuteras resultaten av undersökningen för att ge en djupare insikt om författarnas värderingar av dessa teman och hur de framställer dem i religionsböckerna.

¹³ Borgersen, Terje & Ellingsen, Hein, 1994, *Bildanalys: didaktik och metod*, Studentlitteratur, Lund, s. 131.

¹⁴ Borgersen Ellingsen, 1994, s. 20.

¹⁵ Nelson, Chad, Woods, Jr, Robert H., 2011, *Content analysis, The Routledge handbook of research methods in the study of religion*, Stausberg, Michael & Engler, Steven (red.), Routledge, Abingdon, Oxon, 109 – 121, s. 109f.

1.4. Källmaterial

Valet av källmaterial utgörs av tre läroböcker som är utformade efter den nya läroplanen i enlighet med lgy11. Läroböckerna är böcker som används fortlöpande i religionsundervisning hos gymnasieskolor i Uppsala kommun. Det är alltså representativt för min undersökning eftersom det är religionsböcker som faktiskt används i undervisning samt att det är böcker skapade enligt lgy11.

Religion 1 för gymnasiet i första upplagan är den första boken jag valt att arbeta med. Den är skriven av Lennart Göth, Katarina Lycken och Veronica Wirström. Den behandlar såväl världsreligioner som livsfrågor som ska ge verktyg för att fördjupa kunskaper om religioner och livsåskådningar i ett livsfrågeperspektiv.

En Mosaik, skriven av Olov Jansson, Linda Karlsson och Christer Hedin, har för avsikt att ge eleverna verktyg att delta i samtal kring mångkultur, etik och religion bland annat genom att faktakunskaper, begrepp och modeller för Religionskunskapsämnet. Det beskrivs som en lättillgänglig grundbok för kursen Religionskunskap 1 i gymnasiet.

Relief Livsvägar, skriven av Nils-Åke Tidman och Kerstin Wallin, är en kursbok i religion för yrkesförberedande program. De stora världsreligionerna presenteras på ett tydligt och enkelt sätt. Boken utgår i de flesta fallen från svenska förhållanden, och vill tydliggöra olika livsåskådningar med personintervjuer.

1.5. Forskningsöversikt

SOM-institutet vid Göteborgs universitet genomför varje år undersökningar på temat medier, samhälle och opinion. I undersökningen ”I framtidens skugga” (2011) visar Lennart Weibull, professor och massmedieforskare vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet, hur svenskar ser på världsreligionerna och deras popularitet eller icke-popularitet. Resultatet visade att svenskar är mest positiv till kristendom och näst mest positiv till buddhism. De yngsta deltagarna i undersökningen uppfattade till och med buddhism som mer positiv än kristendomen. Utifrån den här undersökningen tar diskussionen om varför populariteten är så pass utbredd i Sverige avstamp.

För en didaktisk infallsvinkel används Kjell Härenstams bok *Kan du höra vindhästen?* Härenstam har själv gått lärarutbildningen, och han är professor i religionsvetenskap vid

Karlstads universitet. Hans bok *Kan du höra vindhästen?* diskuterar problematiken kring valet av kunskap vid porträttering av en främmande kultur. Framförallt diskuterar han tibetansk buddhism och hur den tas upp i läroböcker där han ifrågasätter objektivitet, allsidighet samt saklighet. Härenstam kommer fram till slutsatsen att den buddhistiska religiösa praktiken tonas ner samtidigt som symboliska tolkningar och fredsarbete ges mer plats.¹⁶ Undersökningen visar också att religionsböcker tenderar att beskriva buddhism med fokus på legenden om Buddha och buddhismernas filosofiska tankegångar. Samt att denna ”rena” formen av buddhism kännetecknas av theravada som ses som den rationella läran, medan Mahayana porträtterats som dess kontrast.¹⁷ Härenstams bok kan nära kopplas till min undersökning då Härenstam undersökt läroböcker där just buddhism står i fokus. Boken ger också en fördjupning av kunskap gällande den religionsdidaktiska infallsvinkeln.

Postkolonialt inspirerad forskning om buddhism bilden i västerlandet kommer att användas vid denna undersökning. För att granska detta på bästa sätt kommer Richard Kings bok *Orientalism and Religion: Post-Colonial Theory and the Mystic East* användas för att bidra till undersökningen. King presenterar ett viktigt bidrag till forskningen genom att diskutera studiet av religion och innebörden och konsekvenserna av den orientalistiska debatten. Mer specifikt kommer hans kapitel om buddhism att användas för att se Kings undersökning om varifrån rötterna i den orientalistiska forskningen kommer ifrån. Forskningen kommer även att appliceras för att undersöka hur bilden av det mystiska öst skapas och påverkar vår syn på buddhism idag.

Damien Keown är professor i buddhistisk etik vid Londons universitet. Han har publicerat boken *Buddhism a Very Short Introduction* som ger kort introduktion till många aspekter av buddhism, där några aspekter i undersökningen kommer användas som bakgrundsfakta vid analys och reflektion kring de buddhismkapitel som analyseras.

I boken *Islamofobi* presenterar religionshistorikern Mattias Gardell siffror på hur ofta representanter för olika religioner har varit inblandade i krig mellan åren 1945 till 2001. Han ger sedan en procentuell uträkning för hur ofta respektive religion varit inblandade i konflikter i förhållande till dess antal utövare. Det här agerar som underlag till frågan om varför buddhism bilden i Sverige är övergripande positiv, fastän Gardells forskning visar att buddhister är överrepresenterade i våldsauktioner.

David Thurffjell är religionshistoriker och professor i religionsvetenskap vid Södertörns högskola, där han undervisar islamologi och religionshistoria. Thurffjells artikel

¹⁶ Thurffjell, 2013, s.126.

¹⁷ Härenstam, 2000, s.12.

”Varför buddhism är så omtyckt bland sekulära svenskar” finns i boken *Mystik och Andlighet kritiska perspektiv* av Simon Sorgenfrei och behandlar buddhismens popularitet bland svenskar, där han ger några möjliga förklaringar till varför populariteten är så stor och utbredd när det gäller buddhism. Denna artikel är användbar vid diskussionen om välviljan gentemot buddhism och varför det ser ut på det vis det gör i Sverige.

Det jag anser saknar i den tidigare forskningen är hur dessa komponenter som nämnts i forskningsöversikten samspelar med varandra i framställningen av buddhism i Sverige. Alltså hur popularitetens som syns hos ungdomar i svenska skolan kan sättas i förhållande till framställning av buddhism i svenska läroböcker, samt om denna framställning härledas till orientalism. Det finns alltså ingen forskning som jag hittat som söker efter just denna aspekt i framställningen av läroböcker i svenska skolan. Det är vad undersökningen förhoppningsvis tillför till forskningen

1.6. Teoretiska utgångspunkter

Materialet och analysen kommer att diskuteras med hjälp av teorier om orientalism och postkolonialt inspirerad forskning om buddhism bilden i västerlandet.

Edward W. Said var en palestinsk författare och professor i litteratur och engelska. Hans mest inflytelserika bok heter *Orientalism* och den första engelska utgåvan kom år 1978. Boken anses vara startpunkten för postkolonial teori. Said tar upp tre former av orientalism som kan sammanfattas som den akademiska formen, som innebär att alla som forskar, skriver eller undervisar om Orienten håller på med orientalism.¹⁸ Den andra formen av orientalism skapas genom en ontologisk och kunskapsteoretisk uppdelning mellan ”västerlandet” och ”Orienten” alltså ett vi och dem tänk. Denna typ av orientalism används av många politiker, ekonomer och författare.¹⁹ Den tredje formen av orientalism som anses mer väldefinierad än de tidigare två, är sättet västerlandet yttrar sig om orienten, undervisar om den, koloniserar den och härskar över den. För att sammanfatta den tredje formen av orientalism, ses den som ett sätt att för västerlandet dominera, utöva makt och omstrukturera orienten. Den tredje punkten avser slutet av 1700-talet som utgångspunkt för denna typ av orientalism.²⁰

Det är med tanken om att det finns en faktisk uppdelning mellan väst och öst, samt att västerlandet tagit sig makten att beskriva andra religioner så som buddhism utifrån det behov

¹⁸ Said, 2000, s, 64.

¹⁹ Said, 2000, s. 65.

²⁰ Said, 2000, s. 65f.

som passar västerlandet, som jag analyserar läroböckerna. Det i sig betyder inte att läroböckerna är orientalistiska, enligt Saids mening, i sin framställning. Dock tyder det på att sättet att förklara buddhism härstammar från den orientalistiska framställningen av religionen och det är här min undersökning tar avstamp. I analysen och diskussionen kommer därför resultaten att diskuteras utifrån orientalism där en sådan reflektion är möjlig.

1.7. Avgränsningar

Denna studie använder sig av tre Religionskunskapsböcker för religion 1 i gymnasiet. Genom kontakt med gymnasieskolor i Uppsala har tre Religionskunskapsböcker valts ut. Att undersöka buddhism i sin helhet är ett stort ämne, därför analyseras främst kapitlet om buddhism i de tre läroböckerna. Vid behov kan även andra delar av böckerna användas, framförallt för att jämföra framställningar av olika religioner eller delar mellan böckerna. En genusteori kommer ej att användas då jag anser att det inte speglar hela arbetet, samt att arbetets omfång blir för stort om två teorier används.

1.8. Disposition

Undersökningen kommer att disponeras på följande vis, först följer en kort presentation av den religionsbok som ska refereras. Därefter följer ett referat av buddhismkapitlets innehåll av både bild och text där den terminologi som används för respektive religionsbok kommer brukas. Vidare kategoriseras innehållet från varje bok efter Ninian Smarts kategorier, de sju dimensionerna av religion för att ge en överblick av innehållet och vart författarna lägger fokus. Sedan kommer en reflektion kring resultatet. Därefter följer en tematisk innehållsanalys av samtliga kapitels innehåll, där fyra teman undersöks. Dessa är våld/icke våld och fred; lära/praktik; kvinna/man samt munk/nunna sedan följer en reflektion kring resultatet. Avslutningsvis diskuteras resultatet av undersökningen för att sedan följas upp av en sammanfattning där frågorna i frågeställningen besvaras.

2. Undersökning

2.1. Religion 1 för gymnasiet

Buddhismkapitlets omfång i *Religion 1 för gymnasiet* skriven av Lennart Göth, Katarina Lycken och Veronica Wirström består av 17 sidor och återfinns på sidorna 164 till 181. Kapitlet är indelat i olika avsnitt, där följande disposition lyder:

1. *Buddha och hans lära*, på sidan 164 och är nio sidor långt.
2. *Buddhismens texter* börjar på sidan 174 och är två sidor långt.
3. *Att leva som buddhist* är rubriken på sidan 176 och är fem sidor långt.
4. *Buddhism i öst och väst* tas upp i ett sista stycke på sidan 181.

2.1.1. Beskrivning av bilder och innehållet i bildtexter

Kapitlet består av totalt sju bilder. Kapitlet inleds med en bild på en munk som offrar blommor vid en stor staty av Buddha i Bangkok. Bildtexten beskriver just detta och lägger till att Buddha inte är någon gud, men att man vördar hans kunskap och insikt.²¹ Bild nummer två föreställer två personer som är suddiga på grund av att de går förbi i bilden i ett handelsområde med shoppingkassar. Bildtext saknas till denna bild.²² Nästa bild tar upp en hel sida och är ett fotografi av ett vattendrag med rik växtlighet runtomkring. Denna bild har ingen bildtext.²³ Den fjärde bilden föreställer en rad människor som tränar bågskytte. Bildtexten säger att inom zenbuddhism används bågskytte för att träna mental disciplin. Vidare lägger texten till att både bågskytte och zenmeditation kräver total koncentration.²⁴ Nästa bild är färgstark och visar när Buddha undervisar sina släktingar. Bildtexten beskriver just detta och att bilden finns i ett kloster i Kambodja.²⁵ I den näst sista bilden kan man se tre munkar få mat av kvinnliga lekmän. Bildtexten förklarar att lekmän får god *karma* när de ger mat till munkar och nunnor. Det är också ett sätt att visa vördnad för ”buddhismens idéer”.²⁶

²¹ Göth, Lennart, Lycken Rüter, Katarina & Wirström, Veronica, 2012, *Religion: för gymnasiet. 1*, 1. uppl., Natur & kultur, Stockholms., 165.

²² Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 167.

²³ Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 169.

²⁴ Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 172.

²⁵ Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 174.

²⁶ Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 177.

Den sista bilden visar ett stort antal människor klädda i vitt och orange släppa ut fåglar. Bildtexten lyder, Buddhister i Indonesien släpper ut fåglar till friheten för att fira *vesak*.²⁷

Bilderna visar ofta människor, som är aktiva. Däremot beskriver bildtexterna sällan mer ingående vad som sker utöver det som redan går att se på bilden eller något som texten redan berättat. Två av bilderna har ingen bildtext alls och de är svåra att utläsa på vilket sätt de kan förknippas med buddhism. Det gör att jag som läsare ofta uppfattar bilderna som överflödiga och inte som en källa till kunskap, utan snarare någonting som är fint att titta på. Det känns som ett bortkastat medel i boken för att förmedla ny kunskap och fördjupa elevens förståelse för religionen.

2.1.2. Referat av textens innehåll

Som en inledning till hela kapitlet har författarna tagit upp att flera av de asiatiska religionernas världsbild är gemensam. Vidare tas det upp att denna världsbild följer en evig lag och ordning. Tillvaron och tankegången är cyklisk och detta tanke sätt är detsamma i hinduism och buddhism. Sedan tas återfödelse och kretslopp upp och att målet är att bli fri från detta. Det avslutas med frågor som lyder: Hur gör man för att bli fri från kretsloppet? Och vad innebär denna frihet? Författarna avslutar inledningen med att svara på frågorna genom att skriva att det finns olika synsätt på dessa frågor.

I *Buddha och hans lära* beskrivs Buddha som en historisk person som är svåraterbar och att buddhism bygger på den lära han spridit i norra Indien. Sedan nämns Buddhas livsbakgrund. Författarna tar upp Buddhas kvarlevor alltså relikier och att dessa blivit *stupor* som dyrkas av anhängare. Sedan förklaras den snabba spridningen i Asien tack vare Buddhas lärjungar. Därefter beskrivs legenden om Buddha där en fördjupning av hans bakgrund finns. Otillfredsställelsen i livet, livstörsten och att släcka den törsten nämns sedan. Därefter beskrivs den åttafaldiga vägen, kretslopp, *karma* och *nirvana*. Vidare förklaras olika inriktningar och hur de uppkom och ungefär när. Här väljer författarna även att ta upp *dharma* och *sangha* som viktiga begrepp. Därefter förklaras riktningarna theravada, mahayana, zenbuddhism och vajrayana. Där går författarna kort in på mindre skolor som utvecklats inom de större skolorna och personer som är av betydelse, exempelvis Dalai Lamas liv och att han ses som en reinkarnation av Avalokiteshvara och som fredskämpe. Avsnittet avslutas med kontrollfrågor på texten.

²⁷ Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 178.

I underrubriken *Buddhismens texter* tas det upp att läran till en början endast existerade i muntlig form men att den skrevs ner på Sri Lanka på språket *pali* på 100-talet f.v.t. Författarna tar upp *Tipitaka*, de tre korgarna där de namnger korgarna och beskriver kortfattat vad det är för slags texter. Sedan tar författarna upp mahayanas mest populära text, *Lotussutran* och berättar kort vad den handlar om.

I delen *Att leva som buddhist* börjar författarna med att förklara att det stora målet enligt buddhism är att befria världen från lidande, och att det därför är viktigt hur människan lever. För alla buddhister finns det fem grundregler, dessa beskrivs och författarna går in djupare på regeln att inte döda, där de menar att det för vissa betyder att vegetarisk mat endast är tillåtet. Det inte behöver vara något negativt att döda för mat eftersom avsikten med handlingen är något man lägger stor tonvikt på inom buddhism. Sedan tar författarna upp att buddhister bör följa den åttafaldiga vägen där vissa väljer klosterlivet för att kunna fokusera på den. Texten beskriver att Buddha var tveksam till att tillåta kvinnor i kloster, men att det senare accepterades och att trots ändringen idag finns många fler kloster för män än för kvinnor. Sedan tar författarna upp levnadsregler för de buddhister som valt klosterlivet alltså munkar och nunnor och dess inflytande i det buddhistiska samhället. Vidare beskrivs livets olika skeden och att kloster spelar stor roll vid dessa tillfällen i livet. Därefter nämns några högtider, *vesak* och *kathina* och det berättas mer om dem.

Den sista underrubriken *Buddhism i öst och väst* tar åter upp buddhismernas spridning i Asien. Sedan går författarna in på spridningen till västvärlden genom upptäckten av den på 1500-talet, intressetilltagandet under 1800-talet. Författarna förklarar att texter översattes och på grund av detta tilltog forskares, författares och konstnärers intresse för tankarna i texterna. Under lång tid fanns ett starkare intresse för theravada. Under 1500-talet kom dock ett växande intresse för zen och senare tibetansk buddhism.

Vidare menar författarna att det finns skillnad mellan asiatiska och västerländska buddhister. Att det för västerländska utövare handlar om en intellektuell övertygelse, där riterna och traditionerna inte är lika viktiga för dem som för asiatiska buddhister. Dock menar författarna att det inte är så konstigt att denna skillnad finns eftersom buddhism funnits i Asien i många århundraden, och att mångfalden är och kommer vara en del av buddhism.²⁸

²⁸ Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 164 – 181.

Det finns inte många fördjupningar kring de olika teman som omnämns. Det som faktiskt fördjupas är legenden om Buddhas sista liv och *dharma*, alltså läran. I övrigt blir genomgången av exempelvis praktik och den sociala aspekten av religionen mycket ytlig och översiktlig. Det blir svårt att sätta sig in i läran eftersom den inte sammanlänkas till den levda religionen. Munkar och nunnors liv omnämns också mycket mer än lekmannens trots att de sistnämnda representerar en mycket större del av religionen. Buddhismen porträtteras som en alltigenom god religion.

2.2. Religionskunskap 1, *En Mosaik*

Buddhismkapitlets omfång i *En mosaik* skriven av Olov Jansson, Linda Karlsson, Christer Hedin är på 15 sidor och återfinns på sidorna 147 till 163. Boken är indelad i olika underrubriker vilka är:

1. *Grundtankar* som är sex sidor långt börjar på sidan 147.
2. *Buddhismens texter* och återfinns på sidan 153 och är en textruta och tar upp viktigaste texterna enligt författarna.
3. *Inriktningar* är fem sidor och börjar på sidan 153.
4. *I vardagen* är tre sidor långt och börjar på sidan 157
5. *Årets högtider* börjar på sidan 159 och är ett stycke.
6. *Livets skeden* är två sidor långt och börjar på sidan 160.
7. *Mer om buddhism* är det sista stycket på sidan 162 därefter följer diskussionsfrågor om kapitlet.

2.2.1. Beskrivning av bilder och innehållet i bildtexter

Kapitlet består av totalt 14 bilder. På första sidan av kapitlet syns en bild av män, bärandes på en gul Buddhastaty som de skyddar mot solen med ett parasoll, framför dem går en gulklädd munk. Den här bilden saknar bildtext.²⁹ Nästa bild visar en Buddhastaty där många besökare är med på bilden. Bildtexten beskriver bilden ytterligare och det står att Buddha ofta avbildas i lotusställning, med hårknut och långa örnsibbar. Händernas position har symbolisk innebörd.

²⁹ Jansson, Olov, Karlsson, Linda, 2011, *En Mosaik*, Bonnier Utbildning AB, Lettland, s. 146.

Vidare står det att han ibland avbildas liggande, och det tros att han kan ha vilat på det viset då han var fri från alla begär och beredde sig på att lämna kretsloppet.³⁰ Nästa bild visar ett hjul med åtta ekrar som symboliserar den åttafaldiga vägen enligt bildtexten.³¹ Nästa bild visar tre munkar som får mat i sina skålar av en gammal kvinna. Bildtexten lyder ”Livet som munk uppfattas som en snabbare väg än livet som lekman. Målet är detsamma – *Nirvana*.”³² På nästa sida kan vi se en kvinna knäböja framför ett altare med statyer av stora buddhagestalter. I bildtexten skriver författarna att det inom mahayana finns flera världar och buddhagestalter samtidigt och exemplifierar Sakyamuni och Amitabha.³³ Nästa bild är ett fotografi på Dalai Lama den 14:de, och bildtexten menar att han blivit populär i väst på grund av sitt budskap om sinnesfrid genom meditation och reflektion. I samband med ett avsnitt om tibetansk buddhism kommer en liten karta över Tibet och dess grannländer.³⁴ Sedan kommer två bilder av *stupor*, den första visar *Den gyllene pagoden* som är en 98 meter hög *stupa* i Burma, som enligt bildtexten innehåller betydelsefulla relikier, bland andra hårstrån från Siddharta Gautama. Nästa *stupa* är en bild av *stupan* i Fellingsbro i Västmanland som enligt bildtexten är tänkt att påminna om vikten av fredliga möten mellan kulturer och är tänkt att likna *stupan* i Burma.³⁵ Därefter ser vi en bild från ett tempel där en man tänder ljus, som inte har någon bildtext.³⁶ Bilden som kommer näst visar en gravsten med lejon på vardera sida, som enligt bildtexten visar den första buddhistiska begravningsplatsen i Sverige som ligger utanför Malmö.³⁷ På sista sidan kan vi se tre små bilder, den första visar sångaren Leonard Cohen under zenmeditation, nästa bild visar en munk och två män som bär en Buddhastaty från ett svenskt tempel, där bildtexten påpekar att det finns få tempel i Sverige, och att det istället kan hyras lokaler vid högtider. Den sista bilden visar en bok om *mindfulness* och bildtexten säger att det är en meditationsform.³⁸

I det här kapitlet har författarna använt sig väl av bildtexter, de beskriver sällan vad som redan finns i bilden utan övrig information som istället kan kopplas ihop med bilden. På så vis tycker jag att författarna förvaltat bilderna i boken väl för att på bästa sätt förmedla mer information om buddhism. Dock finns några bilder i kapitlet som står utan bildtext vilket gör

³⁰ Jansson, Karlsson, 2011, s. 149.

³¹ Jansson, Karlsson, 2011, s. 152.

³² Jansson, Karlsson, 2011, s. 154.

³³ Jansson, Karlsson, 2011, s. 155.

³⁴ Jansson, Karlsson, 2011, s. 156.

³⁵ Jansson, Karlsson, 2011, s. 158.

³⁶ Jansson, Karlsson, 2011, s. 160.

³⁷ Jansson, Karlsson, 2011, s. 161.

³⁸ Jansson, Karlsson, 2011, s. 162.

att det är svårt att uppfatta vad som händer på bilden eftersom dessa bilder ser ut att föreställa riter av olika slag.

2.2.2. Referat av texten

Kapitlet innehåller som tidigare nämnt flera underrubriker och den första är *Grundtankar*. Författarna börjar med att beskriva buddhismernas nära släkte med hinduism. Fortsättningsvis förklaras det att västerlänningar söker sig till buddhistiska traditioner eftersom det finns tankar om att det inte behövs gudar för att uppnå slutliga målet *nirvana*. Ytterligare ett skäl, är att buddhism förknippas med icke-våld och fred. Vidare diskuterar författarna vem som är buddhist och de skriver hur många buddhister det finns i hela världen och i Sverige. Dessutom beskrivs de tre juvelerna som sammanfattar buddhismernas lära, alltså Buddha *dharma* och *sangha*. Legenden om Buddha förklaras sedan ingående, från prins till upplyst och Buddha som undervisar om läran. Sedan kommer en faktaruta om *nirvana* och författarna diskuterar om det är ett något, eller ett ingenting. *Dharma* tas upp som läran som sammanlänkar med *nirvana* och Buddhas liv samt *karma* och *samsara*. I avsnittet om *Dharma* beskrivs även *anatman* och de fyra ädla sanningarna och dess betydelse. Detta förklaras ingående. Sedan tas *sangha* upp i ett stycke där författarna går in djupare på munkar och nunnor och deras gemenskap. Nunnorna beskrivs ha lägre ställning än munkarna. Vidare beskrivs kort hur deras liv ser ut. Att vara människa behandlar människans föränderlighet, *anatman* och vikten av goda handlingar. Det är ett mycket kort stycke.

I underrubriken *Buddhismens texter* finns en textruta, där tas enligt författarna buddhismernas viktigaste texter upp. Det nämns vilka språk dessa finns skrivna på, sedan exemplifierar författarna *Tripitaka* med de tre korgarna och namnger dem och skriver en kort mening om vad dessa innehåller.

Nästa underrubrik är *Inriktningar* där boken först beskriver varför det blivit olika riktningar, vilket författarna förklarar som olika uppfattningar kring hur Buddhas lära skulle tolkas. Den första riktningen författarna tar upp är theravada, de äldstes lära, vilket de även benämner som sydbuddhism. Därefter nämns i vilka länder denna riktning finns, och vilken som är deras heliga skrift – *tripitaka*. Författarna nämner att det endast är munkar som kan nå *nirvana*. Vidare beskrivs vad lekmän gör för att förbättra sitt liv, att de kan leva rätt för att födas om som munk för att sedan uppnå *nirvana*. Därefter beskriver författarna mahayana, som de även benämner som den stora vagnen. Samt i vilka länder mahayana finns. Här nämner författarna sedan vilka texter som är viktiga för buddhister inom mahayana nämligen *prajnaparamitasutrorna* och *lotussutran*. Vidare berättar författarna att alla kan nå frälsning efter döden inom mahayana, men om en buddhist nått upplysning kan denne skjuta upp denna

process för att hjälpa andra till frälsning. Därefter skriver författarna att människan inte kan nå Buddhor, som gått in i *nirvana*, men att det går att vända sig till dem. En sådan Buddha är Amitabha. Tibetansk buddhism är nästa riktning som författarna tar upp. Under denna riktning beskrivs det hur buddhismen kom till Tibet och att denna riktning räknas till mahayana. Vidare nämns lamor, alltså de buddhister som nått längst i sin utveckling inom tibetansk buddhism. En av dessa lamor är Dalai Lama som är en inkarnation av Avalokiteshvara. Därefter beskriver kapitlet Kinas intåg med militära styrkor på 50-talet och att Dalai Lama sedan dess förknippats med kampen för Tibets självständighet. Den sista riktningen som beskrivs är zenbuddhism och dess betydelse för Japan. Författarna tar upp riktningens kärna, meditation och koncentrationen på en gåta, och att det är så en människa kan se verkligheten och att det är vägen till upplysning.

Nästa avsnitt heter *I vardagen* där författarna tar upp den etik som buddhister lever efter och att det innebär att leva ansvarfullt. Därefter beskrivs fyra grundregler som buddhister bör leva efter. Författarna går djupare in på regeln om att inte ta liv, och att det nödvändigtvis inte måste innebära att man inte får äta kött eller fisk även om det, som får förklareringen att det kan påverka *karman* negativt. Sedan nämns meditation som en andakt som är viktig. Därefter beskriver författarna ett buddhistiskt tempel, och vad munkar respektive lekmän gör i templet. *Stupor* nämns sedan och vad det är för något och deras betydelse. Slutligen förklarar författarna att templet kan sägas symbolisera buddhisms tre juveler: Buddha, *dharma* och *sangha*, alltså upplysning, undervisning och gemenskap.

Årets högtider är den näst sista underrubriken. Där beskrivs till en början theravadabuddhismens tideräkning, när högtider firas och att det har med månens varv att göra. Samt att de oftast firar viktiga händelser i Buddhas liv. *Vesak* är den högtid som författarna beskriver mest ingående, de beskriver varför, när och kortfattat hur buddhister firar högtiden. Därefter förklarar författarna livets skeden. Först beskrivs livets början, därefter giftermål och slutligen död och begravning. Författarna beskriver framförallt hur buddhisten inom theravada ser på död och begravning, och vad som då händer människan.

Den sista underrubriken heter *Mer om buddhism* där författarna berättar om buddhism i väst. Det berättas om 1800-talet och buddhismernas texter som översätts till europeiska språk, och därmed nådde tankarna ut till fler människor. Buddhism kom enligt texten att förknippas med andlig mognad, anspråkslös enkelhet och ett fredligt sinne. Vidare ansågs religionen förenbar med ett vetenskapligt synsätt, medan intresset för buddhistiska riter och traditioner förblev litet. Sedan tar författarna upp 1950-talet och att zenbuddhism nått västvärlden samt att meditation under 60-talet blivit allt vanligare. Slutligen beskriver

författarna buddhism i Sverige, ungefär hur många buddhister det är och att det i Europa utvecklats egna grenar av buddhism.³⁹

Boken ger en översiktlig bild av buddhism. Dock blir beskrivningarna av det komplexa system som finns i buddhism ofta korta. Läran, alltså *dharma* sätts sällan eller aldrig i relation till praktiken. Det gör det svårförståeligt att se hur det påverkar en praktiserande buddhist i verkligheten. Det i sin tur gör att religionen känns ytligt beskriven och kan därför uppfattas som konstig. Det är även tydligt att det enligt författarna kan ses som munkens religion eftersom det är ofta munkens liv som beskrivs, och nunnan lämnas i stor del till bakgrunden. Det är möjligt att författarna inte har den kunskap som krävs för att kunna beskriva buddhism på ett mer utförligt vis.⁴⁰ Den övergripande uppfattningen som ges är också en positiv bild av buddhism, eftersom det inte finns några stycken som tar upp negativa aspekter av den.

2.3. *Relief Livsvägar*

Buddhismkapitlet i *Relief Livsvägar* finns på sidorna 162 till 186 och är 24 sidor långt. Innan rubrikerna börjat i boken skriver författarna först allmänt viktig information om buddhism. De underrubriker som kapitlet är uppdelat i är:

1. *Läran* som är 15 sidor långt, under denna rubrik kommer flera underrubriker som är förknippat med läran, dessa är:
 - *Prinsen som blev asket,*
 - *Lärans Hjul, Livets mål,*
 - *Heliga skrifter,*
 - *Buddhism sprids och Buddhism ingen religion?* som innefattar två intervjuer, en med Margareta Kamparås och den andra med Nhan Tran.
2. *Att leva som buddhist* och är fem sidor långt som även den har fler underrubriker, dessa är:
 - *Munkar och meditation*
 - *Matregler,*
 - *Årets högtider,*
 - *Livets högtider*
 - *Tre riktningar.*

³⁹ Jansson, Karlsson, 2011, s. 147 – 162.

⁴⁰ Härenstam, 2000, s. 75.

3. *Buddhism i världen*, tre sidor långt. Där ingår:

4. *Buddha i Sverige* som ännu en underrubrik.

Hela kapitlet avslutas med en sida som kallas *Brännpunkt* som handlar om en fråga som elever kan reflektera och diskutera om.

2.3.1. Beskrivning av bilder och innehållet i bildtexter

Kapitlet innehåller totalt 21 bilder och en tidslinje. På första sidan finns ett hjul med åtta ekrar utan bildtext. På andra sidan finns som bildtexten skriver buddhismernas utbredning, det är en bild på Asien med olika inriktningar av buddhism markerat över länder med olika färger. På dessa två sidor sträcker sig även en tidslinje där några årtal är utmarkerade som viktiga och vad som händer på dessa.⁴¹ På sidan 160 finns först en bild på en Buddha i guld som står bredvid en text som handlar om tankar kring gud, därefter ett fotografi av en Buddhastaty sittandes i lotusställning som står bredvid en text som handlade om religionsgrundaren, och till sist hjulet en åtta ekrar igen som står bredvid en text som handlar om symboler. Därefter finns ett fotografi av människor som tänder ljus. Sedan en bild på Buddha sittande i lotusställning under ett träd, det träd där Buddha nådde upplysning enligt texten.⁴² Nästa bild är ett fotografi på Buddhas fotspår utgjutna som enligt bildtexten är en symbol för hans väg.⁴³ På sidan 165 finns ett fotografi av ett tempeltak med det åttaekrade hjulet samt andra guldiga föremål, bildtexten berättar vad hjulet står för, samt att det i templet på bilden finns en *stupa* som är ett gömställe för en helig relik.⁴⁴ Nästa bild visar en munk som ger ris till ett barn och bildtexten menar att det är unikt och att bilden är tagen efter tsunamikatastrofen på Sri Lanka.⁴⁵ Nästa bild visar en man som mediterar, bildtexten berättar om meditation och att många västerlänningar ofta provar på att meditera men att inte många vet att det enligt traditionell buddhism endast är munkar och nunnor som kan meditera.⁴⁶ Nästa bild visar tibetanska nunnor framför en rad bönekvarnar som innehåller mantran. Bildtexten beskriver just detta och att nunnorna snurrar på dem för att mantran ska upprepas.⁴⁷ De följande två bilderna visar en kvinna som heter Margareta som mediterar mellan Buddhastatyer.⁴⁸ De två

⁴¹ Tidman, Nils-Åke & Wallin, Kerstin, 2012, *Relief - livsvägar: Religionskunskap för kurs 1, 2., [rev.] uppl.*, Gleerups Utbildning AB, Lettland, s. 158 – 159.

⁴² Tidman, Wallin, 2012, s. 160 – 161.

⁴³ Tidman, Wallin, 2012, s. 163.

⁴⁴ Tidman, Wallin, 2012, s. 165.

⁴⁵ Tidman, Wallin, 2012, s. 167.

⁴⁶ Tidman, Wallin, 2012, s. 168.

⁴⁷ Tidman, Wallin, 2012, s. 170.

⁴⁸ Tidman, Wallin, 2012, s. 171, 173.

bilderna efter det visar en buddhistisk kvinna som heter Nhan Tran i hennes vardag.⁴⁹ Nästa bild visar en orangeklädd munk och bildtexten förklarar att han heter Phramaha Kaw Punschat och bor i ett hus i Gunnarn i Storuman som ska invigas som tempel.⁵⁰ Bilden efter denna visar buddhister som tänder ljus och placerar dem i mönster och bildtexten förklarar att det är för att fira *vesak*. Sedan går författarna lite djupare in på varför *vesak* firas.⁵¹ En munk som vandrar genom Kumbumklostret i västra Kina. Bildtexten förklarar att de tillhör samma riktning som Dalai Lama, och att de blivit hårt förföljda av kommunister men att deras religion och riktning överlevt.⁵² Den näst sista bilden visar en *relief* som finns i en *stupa* som symboliserar Buddhas första predikan i Hjortparken i hinduismens heliga stad.⁵³ Den sista bilden visar en stor Buddhastaty där tre kvinnor lämnar offergåvor. Bildtexten avslöjar att statyn finns i Åsele och att buddhister från Thailand blivit förälskad i den norrländska naturen som ger en känsla av frid som eftersträvas för buddhister.⁵⁴

Författarna ägnar mycket text till att förklara de bilder som förekommer i kapitlet. Det ger ytterligare kunskap om buddhism vilket är positivt. Dock finns det till exempel flera bilder som visar meditation samt hjulet med de åtta ekrarna, vilket känns som slöseri av plats i boken, eftersom det kunde vara bra att ge fler exempel på andra aspekter av buddhism.

2.3.2. Referat av texten

Buddhismkapitlet börjar i *Relief Livsvägar* med ett stycke som kort sammanfattar att buddhism innebär för dess utövare att livet är lidande. Människan återföds tills hon kan bli fri från detta och uppnår *nirvana*. Därefter nämner författarna kort att Buddha som ansågs ha funnit den väg till lycka som håller, genom åtta råd om ett disciplinerat liv. Vidare i boken tar författarna upp åtta kortfattade stycken där de snabbt går igenom tankar om gud. Där skrivs det att det inte behövs någon gud för att nå målet, men att bodhisattvor ändå fungerar som någon slags gud. Nästa stycke beskriver religionsgrundaren där författarna kortfattat tar upp Siddharta Gautamas liv. Sedan går de vidare till buddhismernas heliga texter där författarna tar upp *tripitaka*, men menar att de flesta buddhister nöjer sig med att lära sig *dhammapada*, det vill säga Buddhas lära. Fortsättningsvis tar boken upp symboler där hjulet med åtta ekrar samt fotavtryck visas och det beskrivs varför de är viktiga symboler. Sedan går boken över till

⁴⁹ Tidman, Wallin, 2012, s. 175, 176.

⁵⁰ Tidman, Wallin, 2012, s. 177.

⁵¹ Tidman, Wallin, 2012, s. 179.

⁵² Tidman, Wallin, 2012, s. 180.

⁵³ Tidman, Wallin, 2012, s. 183.

⁵⁴ Tidman, Wallin, 2012, s. 184.

viktiga högtider där *vesak* beskrivs och det förklaras varför buddhister firar högtiden och vad man gör. Därefter tar författarna upp mat och kläder i ett stycke där de skriver att man vanligtvis äter vegetariskt som buddhist men att det inte är självklart och varför det är så, samt att droger och berusningsmedel är förbjudna. Sedan beskrivs det kortfattat att munkarnas orangegula kläder är de mest typiska att se. Därefter tar boken upp *pagoder* eller *stupor* som viktiga byggnader. Det förklaras vilken betydelse dessa har samt att buddhister offrar blommor och tänder ljus där och varför det är så. Avslutningsvis tar författarna upp viktiga platser för buddhister, de tar upp *Buddh Gaya* där Buddha nådde upplysning.

Under rubriken *Läran* tar författarna upp buddhismernas nära släkte med hinduismerna, och att Siddharta Gautama levde enligt berättelserna som hindu. Sedan beskrivs likheterna mellan de två religionerna. Därefter tar författarna upp skillnaderna, som till exempel att gudar inte är lika centrala inom buddhism. De som kan hjälpa till med befrielsen från återfödelse är Buddhor, och den senaste som levde hette Siddharta Gautama. *Prinsen som blev asket* är en underrubrik som handlar om Siddharta Gautama eller Buddha Shakyamunis sista liv och hur han kom att bli Buddha. Samt hur Buddha kom fram till de fyra sanningarna och vad de innebär. Slutligen tar författarna upp att Buddha genom de fyra sanningarna kommit fram till hur han skulle slippa återfödelse. Dock förklaras det att han valde bort *nirvana* för att lära ut sina tankar, innan han som åttioåring lämnade återfödelsen och gick in i *nirvana*.

Lärans Hjul är nästa underrubrik där författarna börjar med att berätta om en symbol, närmare bestämt hjulet med de åtta ekrarna som symboliserar den åttafaldiga vägen. Därefter beskrivs kunskap som ett verktyg för att förstå dessa regler samt de fyra ädla sanningarna. Vidare tar författarna upp etik, och de nämner de tre regler som handlar om goda och onda handlingar. Till sist beskrivs de tre sista reglerna som handlar om meditation och författarna menar att de främst riktar sig till munkar och nunnor. Under rubriken *Livets mål* skriver författarna om återfödelse, *nirvana* samt olika sätt att återfödelse, exempelvis människa, djur och osalig ande. Därefter nämns *heliga skrifter* där författarna tar upp *tripitaka* och *dhammapada* som de beskriver som de mest kända, och sedan beskrivs kortfattat vad dessa texter innefattar. *Buddhismen sprids* är nästa underrubrik kort tar upp hinduismernas och buddhismernas nära släkte och till vilka länder buddhism spridits. Den sista underrubriken innan två intervjuer är *Buddhism ingen religion?* som behandlar om det ska ses som en livsfilosofi eller religion, men att människor som sett buddhism i Ostasien inte har några tvivel på att det är religion.

Avslutningsvis i detta kapitel får vi intervjuer med två kvinnor. I den första intervjun möter vi Margareta Kamparås från Sverige som gick från att vara tibetansk buddhist till att bli zenbuddhist. Texten handlar om hennes val att bli buddhist. Temat i texten är meditation, som kommit att bli mycket viktigt i hennes liv samt vad hon får ut av meditationen. I den andra intervjun möter vi Nhan Tran från Vietnam som bor utanför Göteborg med sin familj. Hon upptäckte templet utanför Göteborg när hennes man gick bort. Hon är *Zhanbuddhist* och hon berättar att det inte finns många regler som hon måste följa utan att det istället finns en stor frihet i att vara buddhist. Det finns även en jämlikhet mellan kvinnor och män, menar hon. Det som hon bär med sig är att ständigt arbeta på sin *karma* och donera goda gärningar. Vidare berättar hon vad de gjorde under hennes mans begravning, samt att alla kan bli en Buddha.

Nästa underrubrik *Att leva som buddhist* börjar med att ytterst kortfattat berätta hur en buddhist utför sin bön, alltså *puja*, därefter kommer en ny underrubrik, *Munkar och meditation*, där texten inledningsvis beskriver en viktig rit vilket är att ge mat och gåvor till munkar. Därefter tar författarna upp meditation som vägen till målet, *nirvana*. Meditation var ursprungligen bara till för munkar. men att den västerländska synen på meditation spridits i buddhistiska länder och utförs numera av lekmän som en väg att klara livet. *Matregler* är ett kort avsnitt som handlar om att buddhister äter både vegetarisk mat och kött beroende på hur buddhister tolkar regler. *Årets högtider* behandlar hur buddhisters år ser ut utifrån månår, alltså tolv fullmånar. Författarna börjar med att ta upp *vesak* som en högtid som firas av alla buddhister, samt vad man gör under högtiden. Därefter beskrivs det att *stupor*, i vilka det finns relikter, besöks. I samband med detta tar de upp ”den heliga tandens fest” som firas på Sri Lanka. *Livets högtider* är nästa underrubrik som behandlar återfödelse, giftermål samt vad buddhister gör under livets slutperiod för att skapa goda förutsättningar för återfödelse. Avslutningsvis finner vi underrubriken *Tre riktningar* som inledningsvis berättar om theravada som författarna även benämner som hinayana. Därefter beskrivs mahayana även kallat den stora vagnen, och bodhisattvaidealet inom mahayana. Den sista riktningen som nämns är vajrayana där Dalai Lama beskrivs som viktig.

Den sista underrubriken heter *Buddhism i världen* där författarna delar in buddhism i sydbuddhism, nordbuddhism och östbuddhism där de tar upp vilka riktningar som kan kategoriseras in under dessa olika rubriker. Därefter menar författarna att buddhism blivit mycket populärt i väst, framförallt i USA där det främst ses som ett medel för olika meditationstekniker. Nästa underrubrik *Buddha i Sverige* börjar med att ta upp att arkeologer funnit Buddhastatyer från vikingatiden vid utgrävningar. Vidare menar författarna att

buddhism är ett nytt inslag i Sverige och att utövarna framförallt är flyktingar och invandrade från Ostasien. Sedan förklaras det att det finns två sorters buddhism i Sverige. Den ena menar författarna är svenskar som intresserar sig för buddhism och för dem, menar författarna, är det mest en filosofi och en mediationsteknik. Den andra är invandrade buddhisterna som vuxit upp i en buddhistisk miljö är meditation nedtonat, där framhävs istället besök hos munkar i tempel, tron på bodhisattvor samt bön och riter. Därefter tar författarna upp att det finns flera buddhistiska tempel och *viharas*, alltså buddhistiska kloster i Sverige och vikten av att komma ihåg att invandrade buddhister har olika nationaliteter och olika traditioner. Kvinnorna är flitigast med att besöka tempel och kloster menar författarna. Avslutningsvis berättas det om ett buddhistcentrum i Norrland. Norrland har blivit populärt bland thailändska buddhister. Det är en miljö perfekt för meditation menar författarna. Hela kapitlet avslutas med något som kallas *Brännpunkt* vilket är en sida långt och handlar om att meditation används som medel för att hjälpa brottslingarna och minska kriminaliteten. Diskussionsfrågan är om det anses rätt eller fel att använda metoder som knyts till en religion inom kriminalvården, och vilka krav som i så fall ska uppfyllas för att det ska tillåtas.⁵⁵

Buddhism i det här kapitlet porträtteras genom hela kapitlet på ett positivt vis. Det här kapitlet har en mer balanserad vikt mellan *dharma* och den praktiserade religionen. Dock blir ofta beskrivningarna ytliga när det kommer till praktiken, där det sällan fördjupas ytterligare om varför människorna i religionen gör som de gör. Kapitlet behandlar även munken i mycket högre utsträckning i jämförelse med nunnan, vilket är konstigt i och med att författarna lika gärna haft möjlighet att beskriva munken och nunnan lika mycket. Det finns aldrig en reflektion från författarnas sida om varför de framförallt skriver om munken, vilket är beklagligt.

⁵⁵ Tidman, Wallin, 2012, s. 158 – 185.

3. Analys av läroböckernas buddhismbild med hjälp av Ninian Smarts typologi religionens sju dimensioner

Rituell dimension

Den rituella dimensionen i de tre kapitel som analyserats ges inte stor plats. Gemensamt för texterna är att den centrala buddhistiska högtiden *vesak* endast nämns i förbigående och karaktäriseras som en glad högtid, där det kortfattat nämns varför det firas och vad man gör under högtiden. Vidare i böckerna behandlas olika skeden i livet. Dessa är livets början, giftermål samt död och begravning. Författarna tycks inte lägga någon vikt vid att förklara innebörden av dessa skeden i livet. Det blir istället en väldigt översiktlig bild av detta. Att giftermål ens omnämns tyder på att böckernas textindelning och språket är sprunget ur en kristen kontext. Det syns genom att samtliga kapitel är indelade efter samma rubriker som snabbt sammanfattat kan reduceras till: Läran, livet för religionsutövaren och religionen sett i förhållande till Sverige och världen. Under dessa rubriker kräver det författarna tar upp sådant som i en kristen kontext är självklart men som i en annan tradition, som är i grund och botten är helt skild från kristendomen. Författarna tydliggör inte varför de tar upp giftermål. Det blir därför helt irrelevant och känns som ett överflödigt inslag i texten. Exemplet om giftermål behandlas i alla tre kapitel men behöver uppenbarligen inte ett eget avsnitt eftersom alla tre religionsböcker betonar att det generellt inte finns någon religiös grund i handlingen utan att det framförallt sker juridiskt. Det förefaller märkligt att kristna tankar och idéer ställs i fokus när det handlar om en helt annan tradition. Damien Keown menar att vi måste vara uppmärksamma på risken för det han benämner som ”kulturell blindhet” och de missförstånd som kan uppstå från antaganden om att västerländska kategorier och koncept automatiskt ska kunna appliceras på andra kulturer och civilisationer.⁵⁶ Som en annan möjlig förklaring till detta skriver King att beskrivningar av buddhism har i västerländsk kontext en tendens, särskilt under kolonialismen, att se asiatiska religioner genom västerländsk kristendom.⁵⁷ Alltså att det funnits och kanske fortfarande finns ett kristet raster utifrån vilka olika traditioner tolkas och beskrivs. Om så är fallet kan det leda till att viss information väljs bort, avsiktligt eller inte eftersom det inte finns någon kristen motsvarighet till en del ur en tradition och väljs därför bort. Här syns en tydlig koppling till hur orientalister tidigare förklarat Orienten, vilket alltså än idag speglas i läroböckerna. Enligt Härenstam handlar det även om

⁵⁶ Keown, Damien, 2013, *Buddhism: a very short introduction*, [New ed.], Oxford University Press, Oxford, s. 3.

⁵⁷ King, 1999, s.145.

vad som kan räknas som ”central kunskap” i området.⁵⁸ Vidare menar Härenstam att det också handlar om att läroboksförfattaren inte heller har allt för stor möjlighet att själva välja materialet i läroboken eftersom det kan strida mot de värderingar som skolans läroplaner fastslår som gemensamma värden.⁵⁹

Meditation, som också kan inordnas i den rituella dimensionen, nämns som ett verktyg för att nå *nirvana*. Meditation kan också inordnas i erfarenhet och upplevelsedimensionen där en längre analys av meditation återfinns.

En annan rit som nämns i alla texter och i bilder utan en grundlig förklaring är munken som mottar mat av lekmän. Härenstam menar att denna rit i stort sett ha fallit helt ur bruk och praktiseras endast idag av ”moderna fundamentalister”.⁶⁰ Det förefaller därför märkligt att alla böcker tar upp just denna rit. Det är sannolikt att denna rit länge använts i text och bild vid lärobokstexter, vilket sedan reproduceras ånyo i brist på kunskap om modern buddhism och hur den praktiseras. Författarna ger heller inte exempel på hur andra riter som beskrivs ser ut eller hur de kan kopplas till specifika buddhistiska tankegångar som finns i den buddhistiska läran. Den rituella dimensionen lämnas ganska mycket till bakgrunden för att ge plats åt andra dimensioner. I *Religion 1* nämner författarna att riter inte har lika stor betydelse i väst, utan att det istället handlar om intellektuell övertygelse, det synsättet tycker jag återspeglas i alla tre kapitel. Den rituella dimensionen har dock stor representation i bilder genom alla kapitel, främst lekmän som offerar blommor eller bilder på meditation. Dock förklaras sällan bilderna mer ingående än vad som läsaren redan kan se. Att den rituella dimensionen inte beskrivs eller görs tydlig för läsaren tolkar jag som ett tecken på att författarna prioriterat bort denna dimension till förmån av andra dimensioner. Det kan också vara ett tecken på att författarna faktiskt inte har kunskap om den utövade religionen och att de därför väljer att inte beskriva den för att vara på den säkra sidan och inte skriva någonting som inte är korrekt.⁶¹

Etisk dimension

Gemensamt för alla kapitel är att de fyra ädla sanningarna, den åttafaldiga vägen samt att de fem grundreglerna tas upp. Författarna ger exempel på hur den buddhistiska lekpersonen bör leva och varför. Det finns ingen tydlig etisk diskussion i böckerna. De fyra ädla sanningarna och den åttafaldiga vägen räknas upp och de beskrivs ingående, dock finns inget avsnitt om

⁵⁸ Härenstam, 2000, s.75.

⁵⁹ Härenstam, 2000, s.20.

⁶⁰ Härenstam, 2000, s.18.

⁶¹ Härenstam, 2000, s. 75.

hur det påverkar praktiserande buddhister. När de fem grundreglerna beskrivs går författarna endast djupare på regeln om att inte döda och hur den regeln tolkas. De fem grundreglerna tas upp, och de går in på hur buddhister tolkar frågan om att inte döda och det betyder att många buddhister är vegetarianer. Buddhism är respekterad som en av världens mest etiska religioner, till grund för detta står principen eller regeln om att inte skada eller döda.⁶² Regeln om att inte döda problematiseras inte och sätts aldrig i ett sammanhang som speglar hur det ser ut i en konflikt där buddhister är inblandade. Buddhistiskt våld nämns aldrig i någon utav läroböckerna, dock kommer en djupare analys av buddhistiskt våld i ett senare stycke. Det kan konstateras att den etiska dimensionen är hämtad från kanon. Författarnas framställning visar inget av den komplexitet som finns i buddhistiska samhällen i dag när det gäller etiska frågor. Än en gång finner jag brist på kunskap i området som en rimlig förklaring till att den etiska dimensionen inte beskrivs i samma utsträckning som några av de andra dimensionerna.⁶³ En läroboksförfattare behöver varken vara expert på buddhism eller etik för att skriva en religionsbok.

Mytisk och narrativ dimension

En stor del av läroböckernas kapitel fokuseras kring legenden om Buddha. Det är genom Buddhas sista liv som läroböckerna tar sig igenom och förklarar andra dimensioner. Det beskrivs till exempel som Buddhas *dharma* alltså lära, och Buddhas fyra ädla sanningar och vad hans sagt om dem. Legendan om Buddha ges stor plats i kapitlen vilket tyder på att författarna anser det vara en viktig del av religionen. Författarna fokuserar legenden om Buddha till hans sista liv, jatakahistorierna har utelämnats från beskrivningen. Jataka–berättelserna, omfattar över 500 berättelser. Jataka –historierna handlar om Buddhas tidigare liv, innan han blev fullt upplyst, det vill säga den blivande Buddha. Ett exempel på en jataka –berättelse är hur den blivande Buddha återfötts som kanin och offrade sig själv som mat åt en gäst. Berättelserna handlar om osjälviska handlingar för att förbättra sin *karma*.⁶⁴ Eftersom dessa berättelser utelämnats kan det tyda på att författarna vill tona ned det mytiska som återfinns i historierna eftersom det kan uppfattas som svårbegripligt och konstigt för en västerlänning. Vidare är det även tänkbart att författarna har bristande kunskap om detta och att det därför omedvetet utelämnats.

Doktrinär dimension

⁶² Keown, 2013, s.11.

⁶³ Härenstam, 2000, s. 75.

⁶⁴ Keown, 2013, s. 9.

I de tre läroböcker som analyserats ges den doktrinära dimensionen mest plats. Läran alltså *dharma*, samt *nirvana*, *samsara*, *karma* och *anatman* tas upp i form av glosor som ska vara lätta att lära sig. Begreppen räknas upp och ges en snabb förklaring samt hur de hör samman, för att de ska förstås genom resterande kapitel. Den doktrinära dimensionen tas upp genom legenden om Buddha. Meningarna börjar många gånger med till exempel ”Buddha beskriver *samsara* (...)” detta är alltså ett återkommande sätt att förklara olika begrepp, de fyra ädla sanningarna och den åttafaldiga vägen. Kjell Härenstams undersökning har kommit fram till att religionsböcker tenderar att beskriva buddhism med fokus på legenden om Buddha och buddhismens filosofiska tankegångar, samt att denna ”rena” form av buddhism kännetecknas av theravada som ses som den rationella läran, medan Mahayana porträtterats som dess kontrast.⁶⁵ Vilket även jag i min analys sett, där theravada är den form av buddhism som framhävs i större omfattning än vad mahayanas lära beskrivs. Enligt Keown är det vanligt att en liten del av den buddhistiska traditionen står som norm och förklaring på buddhism som helhet, vilket leder till generaliseringar där det som ses som sant för en tradition eller kultur får beskriva buddhism som helhet.⁶⁶

Buddhistiska texter placeras också i den doktrinära dimensionen. Religionsböckernas framställning fokuseras till *tripitaka* och vad de olika korgarna innehåller för texter, detta ges stor plats till skillnad från den lilla plats som till exempel *lotussutran* ges, vilket endast nämns kort, om den ens nämns. Eftersom författarna lägger vikten vid *tripitaka* syns en tydlig nedprioritering av mahayanas tradition och de många texter som finns utöver *tripitaka*. Läran beskrivs väldigt utförligt och ges stor plats av samtliga författare, vilket tyder på att det är något som prioriteras vid beskrivningen av buddhism. Författarna förefaller ha mer kunskap om den här dimensionen, och därför prioriteras den också i större utsträckning. Sedan kan det även finnas påtryckningar från skolverket som bestämmer vad författarna bör fokusera på vid framställningen av en religion.

Erfarenhet och upplevelsedimension

I texten tas meditation upp på flera ställen, bland annat den meditation som Siddharta Gautama gör när han blir upplyst och vad han inser när han blivit upplyst. Dock finns det inte någon djupare förklaring av vad det är än att det utförs för att nå *nirvana* samt att det är ett sätt att rensa sinnet och öppna sitt inre för ny kunskap. Från författarnas håll verkar det tyckas

⁶⁵ Härenstam, 2000, s.12.

⁶⁶ Keown, 2013, s. 1f.

vara en självklarhet hur meditation utförs och av vilka. Det lämnas alltså helt upp till läsaren själv att förstå vad det innebär att meditera. I *Relief Livsvägar* handlar en intervju om en kvinna och hennes relation till meditation, där ges en liten inblick i vad det innebär att meditera, dock framställs det främst som ett verktyg för stresshantering. Meditation kan ses som centralt för buddhism, dock har det varit något som utförs främst av munkar och nunnor vilket endast nämns i en bok. Dock spenderar ofta munkar och nunnor mer tid till riter som att recitera texter än till att meditera.⁶⁷ Det är inte den här bilden som återspeglas i läroböckerna, vilket kan ses som en tendens till att selektivt beskriva buddhism utifrån det som västerlandet i det här fallet läroboksförfattare anser vara av värde. Härenstam menar att de flesta människor, munkar inkluderade ser meditation som en ganska ”opraktisk verksamhet” och att lekmän som munkar ägnar i första hand tid till att samla god *karma*.⁶⁸ Något som kan utläsas i alla tre buddhismkapitel är att meditation ses som metoden munkar använder i sin strävan efter *nirvana*, medan lekmän samlar god *karma*. Det stämmer i viss utsträckning menar Härenstam om man ser till de buddhistiska texterna, men inte alls om man ser till den faktiska, praktiserade buddhism.⁶⁹ Det här ett sätt att för västerländska forskare att förklara den ”sanna buddhism” genom att läsa buddhistiska texter utan att se till den praktiserade buddhismen. Eftersom meditation blivit så populärt i västerlandet, när meditation kanske inte är en så central del inom buddhism som det utmålats till att vara, kan det antas att porträtteringen av traditionen speglar de behov västerlandet har och kan förklaras som en västerländsk idealbuddhism.⁷⁰ Behovet i det här fallet är meditation som en teknik för stresshantering vilket Härenstam menar är ett exempel på hur väst ser brister i den egna kulturen och söker därför svar och ideal i ett mystiskt österland.⁷¹ Det är tydligt att denna del av religionen utelämnats till stor del för att ge plats åt andra dimensioner.

Social dimension

Sangha, vilket ungefärligt betyder gemenskapen, omnämns i alla kapitel. Det beskrivs relativt kortfattat hur munkar och nunnor lever, där de tar fasta på exempelvis att munken eller nunnan endast har få ägodelar. I *En Mosaik* och *Relief Livsvägar* är det framförallt munken och hans liv som omnämns genom kapitlen med undantag för när *sangha* förklaras då munken

⁶⁷ Keown, 2013, s.96.

⁶⁸ Härenstam, 2000, s.19.

⁶⁹ Härenstam, 2000, s.19.

⁷⁰ Härenstam, 2000, s.19.

⁷¹ Härenstam, 2000, s.22.

och nunnan omnämns tillsammans för att förklara detta. När författarna endast tar upp nunnan i ett stycke av texten medan munken omnämns kontinuerligt genom hela kapitlet tycker jag att det ger en falskklingande ton. Jag som läsare uppfattar det som att författarna tagit upp nunnan i ett stycke där det är oundvikligt samt att de nu har betat av ämnet, för att sedan fortsätta genom resterande kapitel att endast skriva om munken. *Religion 1* har istället omnämmt munk och nunna tillsammans genomgående i hela kapitlet vilket visar på ett bättre genustänk hos författarna. Dock får inte den sociala dimensionen speciellt mycket plats textuellt dessa kapitel. Däremot ges det desto mer plats i bilder där munkar och nunnor visar på bild samt bilder på kloster och tempel. Det är inte speciellt märkvärdigt att det finns många bilder från den sociala dimensionen eftersom det är tacksamt att visa på bild. Dock är ofta bildtexterna innehållsfattiga och säger inget mer om bilden än det som bilden redan visar.

Materiell dimension

Det finns ett kort avsnitt i alla kapitel om tempel och vad en buddhist gör i templet och att det finns altare med Buddhastatyer där munkar samlas morgon och kväll. Detta avsnitt är mycket kort dock tas just ordet tempel upp i andra sammanhang som till exempel när författarna skriver om giftermål och firandet av högtider. I relation till textens representation av den materiella dimensionen är bilderna överrepresenterade i denna dimension. En anledning till detta kan vara att det är lätt att fånga den materiella aspekten av en religion på bild. Buddhastatyer, olika symboler för buddhism, *stupor* och tempel är några exempel på de bilder som finns i böckerna. Det finns en tydlig nedvärdering av den materiella dimensionen, eftersom författarna inte ägnar mycket text för att förklara detta.

4. Tematisk innehållsanalys

Jag har valt att undersöka olika begreppspar för att få djupare insikt i hur författarna värderar och framställer buddhism. Med anledning av detta vill jag undersöka olika teman för att kategorisera läroboksmaterialet och göra det tydlig. De begrepp som därför valts ut för att undersökas är våld/icke-våld och fred för att se hur författarna väljer att porträttera buddhism. Jag vill även undersöka i vilken omfattning som *dharma* alltså läran omnämns i jämförelse med praktiken. Avslutningsvis vill jag också undersöka hur författarna könsfördelar kapitlet om buddhism, nämns kvinnor och män? I vilken utsträckning omnämns munkar i jämförelse med nunnor?

Våld nämns inte i någon utav läroböckernas kapitel. Istället nämns ickevåld och fred i samband med förklaringen att västerlänningar ofta förknippar buddhism med det. Vidare nämns icke-våld och fred i samband med att det berättas om Dalai Lamas budskap om just detta och att han för detta budskap belönats med Nobels fredspris. Grunden för böckernas val att framställa buddhism som fredlig kan vara regeln om att inte skada eller döda.⁷² Denna regel skrivs det om lite extra i alla kapitel där det beskrivs som att detta är anledningen till att många buddhister är vegetarianer, mycket mer än så går böckerna inte in på den regeln. Buddhistiskt våld nämns som sagt aldrig i någon utav läroböckerna. Här ser vi alltså en alltigenom positiv framställning av buddhism. Det är dessutom den största gemensamma nämnaren för alla tre böcker, framställningen av buddhism är rakt igenom positiv. Varifrån kommer då viljan att framställa buddhism i detta positiva sken? Enligt SOM-institutets undersökning är svenskar mest positiva till buddhism vid sidan om kristendomen.⁷³ Vilket kan ha att göra med den positiva framställning som läroböckerna ger.

King menar att välviljan går att spåra tillbaka till 1800-talet då intresset i väst ökade för det mystiska öst. Vidare menar han att buddhism har blivit representerad i en västerländsk föreställning på ett sådant sätt som specifikt reflekterar västs intressen och agenda, buddhister från öst har manipulerats och transformerats av orientalister för att passa västerlandets intressen.⁷⁴ Vidare har detta sätt att tolka buddhism, framförallt som en rationell filosofi som passar västerlandets klimat kommit att främja denna välvilja gentemot buddhism.⁷⁵ Eftersom vi i ett sekulärt samhälle söker något att tro på även om det inte är en gud som i den kristna bemärkelsen då buddhism blir ett bra alternativ. En annan förklaring kan vara massmedia,

⁷² Keown, 2013, s.11.

⁷³ Weibull, 2012, s.555.

⁷⁴ King, 1999, s.149.

⁷⁵ Keown, 2013, s.137.

som nästan uteslutande fokuserar på den positiva sidan av buddhism. Porträtteringen fokuseras till andlighet, frälsning, välmående och fredliga protester.⁷⁶ Medan medias rapportering om exempelvis islam är nästintill alltigenom negativ.⁷⁷ Det finns ett exempel ur *Relief Livsvägar* som speglar detta sätt att rapportera om buddhism i jämförelse med islam. Boken har en rubrik i varje kapitel om världsreligionerna som heter *Brännpunkt*, som tar upp en fråga som eleverna kan fundera över och diskutera. Brännpunkten som handlar om islam handlar om terror i religionens namn, medan buddhisms brännpunkt ställer frågan om meditation kan hjälpa mot kriminalitet.⁷⁸ Här kan vi se en tydligt negativ aspekt av islam, medan buddhism speglar det motsatta, alltså att förebygga brottslighet. Det är även genomgående i alla religionsböcker som undersökts, att kapitlet om islam innehåller förklaringar och problematiseringar kring våld, medan våld i buddhism inte behandlas alls. Ett annat exempel på medias rapportering handlar om konflikten på Sri Lanka, då det sällan eller aldrig beskrevs i termer om religion, trots att den religiösa tillhörigheten spelade en av de avgörande rollerna för konflikten, där religiös buddhistisk retorik användes för att legitimera våld.⁷⁹ Medias bild av buddhism är positiv trots att buddhism var överrepresenterade i krig mellan åren 1945 till 2001 där buddhister utgjorde 17 procent av konflikterna, och stod för 5–6 procent av världens befolkning. Det innebär att de överrepresenterades med 209 procent vilket är en enormt mycket större representation än de övriga världsreligionerna.⁸⁰ Ändå kopplas buddhism samman med fred och islam med våld.⁸¹ Efter attacken på Tokyos tunnelbanesystem 1995 som utfördes av den apokalyptiska buddhistiska rörelsen Shoko Asahara sammankopplades detta varken i media eller av politiker med buddhism. Gruppens ledare brukade posera på bilder med Dalai Lama, dock rubricerades Dalai Lama aldrig som terrorsympatisör.⁸² Den här mer negativa bilden av buddhism syns inte i läroböckerna, eller i media. Just Dalai Lama beskrivs i alla tre böcker som en fredskämpe, han får i princip stå som representera hela buddhismen i västvärlden. Vilket ännu en gång ger en enkelspårig framställning av buddhism.

Dharma och läran nämns kontinuerligt genom alla kapitel som undersökts. *Dharma* beskrivs och förklaras med olika begrepp och ges stor plats och ger en tydlig bild av vad läran är. Praktiserandet av religionen är invävt i texten på några ställen medan läran hela tiden

⁷⁶ Thurfjell, 2013, s. 127.

⁷⁷ Said, 2000, s. 427.

⁷⁸ *Relief Livsvägar*, s.4f.

⁷⁹ Thurfjell, 2013, s. 127.

⁸⁰ Gardell, 2010, s. 119.

⁸¹ Weibull, 2012, s. 555.

⁸² Gardell, 2010, s. 120.

betonas och ges plats. Efter en överblick av innehållsanalysen är det tydligt att författarna värderar *dharma* högst eftersom det ges tveklöst mest plats. Att *dharma* förekommer frekvent i alla tre texter sker till bekostnad av praktiken som inte syns i samma utsträckning och som lämnas till bakgrunden. Det blir inlindat i hur man ska leva som buddhist och det ges inte samma omfattning. Enligt King kan detta förklaras med att västerländska forskare länge sökt ”den sanna buddhismen” genom texter för att kunna systematisera och koda den.⁸³ Denna ”sanna buddhism” hamnade sedan i bibliotek och arkiv i Europa och de frånsåg praktiserande buddhisters liv, handlingar och erfarenheter.⁸⁴ Med Kings förklaring menar jag att det finns en buddhism som går att läsa om, som är lätt att ta till sig vilket i det här fallet är läran. Det finns texter om läran och det går att tolkas av västerlänningar eftersom det finns nedskrivet. Denna ”sanna buddhism” har dock ofta beskrivits av orientalister. Däremot blir det svårare att förklara praktiserad och levd buddhism. Det finns inte texter om praktiken på samma sätt som *dharma*. Det är även så att praktiserad och levd buddhism är av naturliga skäl mer föränderlig än läran. Det finns också stor variation på hur man praktiserar inom olika kulturer och traditioner, vilket kan vara svårt för en västerländsk författare att greppa. Det går heller inte att beskriva på ett rättvist sätt på de ungefärliga tjugo sidorna läroboksförfattarna har till sitt förfogande. De böcker som analyserats är för Religionskunskap 1, vilket är en femtiopoängskurs vilket betyder att det är en relativt kort kurs där mycket information ska förmedlas.

Buddhism beskrivs inte i termer av kvinna eller man i läroböckerna. När traditionen beskrivs är det främst människan som står i fokus. Däremot behandlas nunnor och framförallt munkar i mycket större utsträckning. Den vanliga människan försvinner till förmån för att munken ges så mycket plats. Det ger en snedvriden bild av religionen. Vid porträtteringen av kristendom förklaras troligtvis inte endast exempelvis prästerskapet utan även utövarna av religionen i stor utsträckning. Som tidigare ges framförallt munken plats i böckerna. Enligt Jeanette Sky, religionshistoriker och författaren till boken *Genus och religion* (2009) bör religionsböcker främst handla om människan och hennes förhållande till det heliga. Så är dock inte fallet menar Sky. Religionen är i första hand till för män, undantaget är kvinnor som har egna regler. Där kvinnan ofta omnämns i ett eget stycke i slutet.⁸⁵ Det här speglas väl när nunnorna behandlas i de olika kapitlen, där ett exempel ur *En Mosaik* är nunnorna omnämns och sägs ha fler regler än munkarna, samt att de aldrig kan stå högre i rang än den lägsta

⁸³ King, 1999, s. 146.

⁸⁴ King, 1999, s. 150.

⁸⁵ Sky, Jeanette, 2009, *Genus och religion*, Natur & kultur, Stockholm, s. 22f..

munken. Dock berättar författarna inte vilka dessa regler är, och hur det påverkar kvinnans levnadssituation. Nunnans ställning problematiseras aldrig heller utan jämförs endast med munkens. Den buddhistiska kvinnan har genom historien haft stora svårigheter bli nunna och har hon haft den möjligheten, har nunnan ofta varit under munkens kontroll. Än idag finns det många som anser att det inte ska finnas nunneordrar och buddhism är långt ifrån en jämställd religion. Nunnor nedprioriteras och får lågt ekonomiskt stöd och endast knapp utbildning finns för dem. Detta kan enligt forskning vara ett resultat av att buddhister inte vill tillåta kvinnor ett monastiskt livsalternativ, vilket har lett till en drastisk nedgång av antalet nunnor i den buddhistiska världen.⁸⁶ Fastän kvinnan inte omnämns i ett eget stycke i slutet av boken så är det tydligt att i *Relief Livsvägar* och *En mosaik* beskrivs nunnorna nästan enbart vid beskrivningen av *sangha*. I resterade kapitel är det munkarna som tas upp. När författarna endast tar upp nunnan i ett stycke i slutet av texten medan munken omnämns kontinuerligt genom hela kapitlet kan det lätt uppfattas som ett sätt för författarna att ”beta av” nunnornas plats i religionen. För att sedan fortsätta skriva om munken i resterande del av kapitlet, vilket är ett undermåligt sätt att hantera kvinnans plats i en religion. Ett positivt undantag i den här frågan är *Religion 1* där munkar och nunnor tas upp i lika stor utsträckning vilket tyder på en bättre eftertanke hos författarna.⁸⁷

⁸⁶ Gross, Rita M., 1999, *Strategies for a Feminist Revalorization of Buddhism, Feminism and world religions*, Sharma, Arvind & Young, Katherine K. (red.), State Univ. of New York Press, Albany, N.Y., 78 – 109, s. 102f.

⁸⁷ Göth, Lycken Rüter, Wirström, 2012, s. 164 – 181.

5. Diskussion

Uppsatsens huvudsyfte är att undersöka och analysera framställningar av buddhism i ett urval av läroböcker för gymnasieskolan. Samt diskutera hur denna framställning kan bidra till den positiva syn svenskar har på buddhism. Undersökningen har underbyggts med tanken om en orientalistisk uppdelning mellan västerlandet och österlandet, som härstammar från kolonialtiden. Den orientalistiska beskrivningen av buddhism som uppkom under denna period återspeglas på många sätt i de läroböcker som undersökts. Det betyder i sig inte att den tydliga orientalistiska diskus som funnits ser ut på samma sätt idag, dock tyder det på att strukturer är sega och att dessa strukturer än idag präglar beskrivningen av orientaliska religioner, i det här fallet buddhism. Detta diskuteras vidare nedan.

Efter att ha analyserat de buddhismkapitel som valts ut genom att dels kategorisera in materialet i Ninian Smarts sju dimensioner av religion samt sökt i materialet efter specifika teman har jag kommit fram till att alla kapitel har väldigt likartade framställningar av buddhism. Böckerna är skrivna efter samma mall, där samma stoff finns med under likartade rubriker och underrubriker. Det är besynnerligt hur tre böcker har ungefär samma urval med samma förbiseenden eftersom de har olika författare. Som exempelvis att nunnans roll inte problematiseras eller ges plats i böckerna, eller att buddhismerna framställs som fredliga, samt att läran ges mer plats än den praktiserade religionen. Lärobokstexter tillkommer utifrån en grund som redan innan de börjat skriva är satt, alltså läroplanen, där viss kunskap ska förmedlas för att eleverna ska nå det mål som är satta för dem. Forskning visar att läroböckers innehåll är starkt styrande för undervisningens innehåll.⁸⁸ Samtidigt begränsas lärobokförfattarens urval till redan tillgängliga källor så som tidigare läroböcker, vilket i sin tur leder till att texterna som produceras påverkas av äldre värderingar.⁸⁹ Det alltså inte speciellt märkligt att en positiv bild av buddhism reproduceras i vårt samhälle genom läroböcker. En annan faktor till att aspekter av en religion prioriteras bort, medvetet eller omedvetet är det omfång som en religionskurs har. Religionskunskap 1 i gymnasiet är 50 poäng och är ofta en intensiv kurs som kan avverkas på en termin. Kursen ska då förmedla en fördjupande kunskap om världsreligionerna, etik och moral, livsåskådningar samt religions och vetenskap och många fler aspekter som uppkommer när en lärare guidar elever genom religioner. Det kan därför ses som helt naturligt att en religionsbok inte får plats med alla komplexa trossystem

⁸⁸ Wickström, Johan, 2011, *Didaktisk textkompetens, Religionsdidaktik: mångfald, livsfrågor och etik i skolan*, 1. uppl., Löfstedt, Malin (red.), Studentlitteratur, Lund, 157 – 175, s. 157.

⁸⁹ Härenstam, 2000, s. 120.

där riter och stoff faller bort på grund av platsbrist. Dock bör det inte tolkas som att det är godtagbart, utan att Religionskunskap i gymnasiet bör ges mer plats för att kunna vidga elevers förståelse och kunskap om människor och deras livsåskådningar.

Det resultat i analyserna som visar att praktiken inte får lika stor representation som *dharma* kan tyda på att författarna faktiskt inte har kunskap om praktiken. Praktiserad och levd buddhism är av naturliga skäl mer föränderlig än läran. Det finns även stor variation hur utövandet av en religion ser ut inom olika kulturer och traditioner, vilket kan vara svårt för en västerländsk författare att greppa. Det går heller inte att beskriva på ett rättvist sätt på de ungefärliga tjugo sidorna läroboksförfattarna har till sitt förfogande. De böcker som analyserats är för Religionskunskap 1, vilket är en femtiopoängskurs vilket betyder att det är en relativt kort kurs där mycket information ska förmedlas. Det är därför inte speciellt konstigt att författarna inte kan ge en bredare bild av buddhism. Dock är det inte en ursäkt för att inte nämna nunnor i samma utsträckning som munkar, eller att porträttera buddhismen som fredlig utan någon reflektion buddhistiskt våld.

Som den tematiska innehållsanalysen visar porträtteras aldrig buddhistiskt våld i läroböckerna. De anledningar som kan stå bakom detta som jag tidigare nämnt är att västerländska forskare redan sedan 1800-talet endast framställts efter vad som passar västerlänningars behov och intressen. Det finns inte ett tydligt svar på varför det ser ut på det här sättet, men i ett utdrag ur SOM-institutets undersökning har Lennart Weibull sökt en förklaring till den positiva inställningen där han menar att ”Mycket tyder på att attraktiviteten har sin bakgrund i känslan att Buddismen står för en positiv kraft i samhället eller en idé som en fredsreligion med respekt för miljön, medan det religiösa innehållet har mindre betydelse.”. Buddismen är inte heller någon gudsreligion i traditionell mening, vilket gör den delvis förenlig med ateism. En tredje och viktig faktor är att både Buddism och ateism är i linje med samhällets ökade individualisering (...).⁹⁰ Det skulle kunna sammanfatta den positiva syn som finns av buddhism där jag vill bidra med ett tillägg som handlar om västvärldens idealisering av buddhism som sträcker sig tillbaka till en kolonial kunskapstradition.⁹¹ Där orientalistiska forskare konstruerade traditioner efter västvärldens intressen och agenda.⁹² Som än idag speglar hur vi ser på buddhism. Frågan är dock varför det fortfarande ser ut på det här viset, eftersom både media och läroböckerna fortsätter att endast framställa en fredlig buddhism medan islamistiskt våld problematiseras i de läroböcker som

⁹⁰ Weibull, 2012, s. 555.

⁹¹ Gardell, 2010, s.120.

⁹² King, 1999, s.149.

undersökts. Samt där islam i många fall porträtteras som buddhismens motsats i media. Det är självklart en svår fråga att svara på, det jag kan säga är att det kan vara skönt att se till en religion som inte lika tydligt ser till en gud, som exempelvis kristendom gör. Sekulära svenskar som känner ett behov av någon sorts andlighet kanske kan finna buddhism som det perfekta alternativet till just detta, där meditation står i centrum som kan hjälpa en stressad svensk som en copingstrategi, utan att behöva troende.

Den tidigare forskningen menar att buddhism framställs efter västerlandets behov och intressen. Min analys av de framställningar om buddhismen som gjorts kan konstatera samma sak. Theravada förklaras som den "rena" läran där och beskrivs i mycket större omfattning än vad exempelvis mahayana nämns. Det resulterar i att den del av buddhism som kan uppfattas som svårbegriplig, exempelvis bodhisattvaidealet tonas ned. Theravadas synsätt på läran och Buddha står alltså många gånger som representant för hela den buddhistiska traditionen, vilket i min mening är en snedvriden bild av traditionen eftersom väldigt många tolkningar av buddhism faller bort. Vilket är olyckligt då Religionskunskap 1 för gymnasieelever många gånger kan vara den enda gång de kommer att få information om buddhism på det viset.

Vidare visar analyserna att det finns ett sätt att dela in de kapitel som analyserats efter en redan utsatt mall som ska fyllas i med information om religionen. Dock anser jag här att det är ofördelaktigt att använda en mall, som i det här fallet utgår ifrån en kristen kontext och som inte passar den religion som i grund och botten är helt skild från den egna religionen. Det leder till att värdefull plats i kapitlet ägnas åt att, som i det här fallet, förklara att bröllop vanligtvis inte ses som en religiös rit. Den plats det tar att förklara detta anser jag istället kunde ägnas åt att förklara en buddhistisk rit istället, eftersom det framkommit i analysen att det inte ges speciellt stor plats eller förklaras på ett bra sätt. Dock kan jag dra slutsatsen att eftersom alla tre religionsböcker behandlar just bröllop, så kan jag anta att det finns ett intresse från till exempel skolverket att bröllop ska behandlas. Det är därför viktigt för mig att poängtera att läroboksförfattarna inte har speciellt stort inflytande vid konstruktionen och innehållet i en religionsbok. Skulle författaren fritt välja innehållet i en lärobok finns det stor risk att den inte kommer att användas av skolor. Dock behövs en mer varierad porträttering av buddhism som inte enbart framställer den som en fredlig religion som främst är till för munken, och där praktiken inte beskrivs eftersom det kan uppfattas som svårbegripligt och konstigt av eleven. Genom att inte behandla ämnen som buddhistisk våld, ojämställdhet mellan kvinnor och män samt en praktik som kan uppfattas som mystik kommer en förskönad och smått orientalistisk bild att fortsätta florera i vårt samhälle. Okunskap om en mycket

spännande religion kommer i fortsättningen troligtvis att spegla det västerländska koloniala sättet att beskriva buddhism.

Jag har använt mig av två ingångar till innehållsanalysen för att kunna närma mig buddhismernas framställning i läroböckerna på bästa sätt. De båda analyserna ger mig samma resultat, alltså att läran och legenden om Buddha betonas medan praktiken tonas ned. Samt att mannen syns i större utsträckning i kapitlen än kvinnan. Analysen visar även att våld aldrig nämns utan religionen porträtteras som fredlig. Det blir tydligt att analysen visar samma resultat dock från olika perspektiv, en som mer övergripande visar kapitlens struktur och innehåll, och en annan metod som visar hur författarna värderar mer specifika teman för buddhismerna.

6. Slutsatser

Tre läroböcker som används av gymnasieskolor i Uppsala har undersökts för att ta reda på hur buddhism framställs i dessa läromedel. Undersökningen har gjorts genom att ge ett referat av dessa kapitel för att sedan kategorisera innehållet med hjälp av Ninian Smarts sju dimensioner av religion, slutligen har en tematisk innehållsanalys genomförts för att se förekomsten av ord i texterna och på så sätt se hur författarna förhåller sig till och värderar dessa olika teman.

För att på bästa sätt besvara huvudfrågeställningen som lyder, hur framställs buddhism i läroböcker? kommer övriga frågeställningar besvaras först för att sedan avsluta med den huvudsakliga frågan. Den första frågan som besvaras är, hur ser författarnas urval ut? Svaret är att urvalet ser ut på ungefär samma sätt i de tre böcker jag undersökt där kapitlet kan delas upp i tre kategorier, Buddhas liv och hans lära, livet för religionsutövaren och religionen sett i förhållande till Sverige och världen där fokus framförallt ligger på den första kategorin. Buddhas liv och läran beskrivs ingående medan delar som praktik inte beskrivs i samma omfattning. Theravada kan tolkas som det som står som norm för buddhism då theravadas lära och kanon framhävs och beskrivs i högre grad än andra traditioner. Mannen står även i fokus i två av böckerna (*En Mosaik* och *Relief Livsvägar*) som framförallt tar upp munken genom hela kapitlet. Böckerna är också utslutande positiv i sin framställning av buddhism, där alla andra aspekter så som buddhistiskt våld, valts bort.

Nästa frågeställning lyder; Vilka av religionens olika dimensioner står i fokus vid framställningen av buddhism? Det är tydligt att de dimensioner som står i fokus är den narrativa dimensionen i och med den utförliga beskrivningen av legenden om Buddha, samt är den doktrinära dimensionen. Den doktrinära dimensionen beskrivs utförligt som läran som Buddha givit till folket.

Nästa fråga handlar om teman och hur de behandlas i de kapitel som undersökts, de teman som det frågas efter är våld/icke-våld och fred, lära och praktik, kvinnor och män samt munkar och nunnor. Till att börja med behandlas inte våld alls i de buddhismkapitel som undersökts. Icke-våld behandlas i böckerna genom att det beskrivs som att västerlänningar dragits till buddhism på grund av tanken om icke-våld och fred. Fred beskrivs främst när böckerna behandlar Dalai Lama som beskrivs som en fredskämpe som fått nobels fredspris på grund av hans förespråkande om fredliga medel för svårlösta konflikter.

Lära behandlas i alla tre böcker utförligt och det ges stor plats, läran ses som Buddhas lära som han givit till folket efter sin upplysning. Praktik nämns nästan aldrig som ord,

däremot beskrivs riter, men kortfattat och på ett sådant sätt att läsaren inte får speciellt stor insikt om hur en praktiserande buddhist faktiskt lever sitt liv.

Kvinnor och män behandlas nästan inte alls i de kapitel som undersökts, författarna skriver istället om människan. Emellertid behandlas munkar och nunnor. I två av böckerna *En Mosaik* och *Relief Livsvägar* behandlas nästan enbart munken och hans leverne genom hela kapitlet förutom när författarna skriver om *sangha*, alltså gemenskapen, då nämns även nunnor. I *Religion 1* tas munkar och nunnor upp i nästan samma utsträckning, de få gånger som det inte är fallet handlar det om specifika händelser, exempelvis en demonstration där endast munkar medverkade. Nunnan beskrivs även i alla böcker ha svårare att viga till nunna, samt att hennes ställning är lägre än en munks.

Den sista frågeställningen lyder: återspeglas svenska ungdomars positiva inställning till buddhism i läroböckerna? Svaret på frågan är ja, den positiva inställningen till buddhism återspeglas i alla tre läroböcker. Det återspeglas eftersom författarna till samtliga kapitel inte nämner våld, men beskriver istället icke-våld och fred. Detta skiljer sig till exempel från framställningen av islam där våld nämns och problematiseras. Vidare ifrågasätts aldrig den ojämförbarhet som råder mellan munkar och nunnor, vilket gör att läsaren heller inte får en tydlig bild av detta. Författarna fokuserar även på läran och Buddhas sista liv, som kan uppfattas som spännande och som rolig läsning. Medan praktiserade österländska buddhister och Buddhas tidigare liv knappt finns med i texten, eftersom det kanske kan uppfattas som svårförståeligt och konstigt för läsaren. Alla dessa faktorer bidrar till att buddhism ses som en vän och spännande religion som uppenbarligen är tilltalande för svenska elever.

Efter att ha analyserat de buddhismkapitel som valts ut genom att dels kategorisera in materialet i Ninian Smarts sju dimensioner av religion samt sökt i materialet efter specifika teman har jag kommit fram till att alla kapitel har väldigt likartade framställningar av buddhism. För att sammanfatta generellt och svara på huvudfrågeställningen framställs buddhism från ett västerländskt perspektiv som reflekterar västs intressen, som härstammar från kolonialtiden.

Denna undersökning har förhoppningsvis bidragit till att belysa vikten av att granska läroböcker, även de områden som inte uppenbara och som kan kritiseras vid första anblick. Buddhism har en positiv särställning i det svenska samhället inte minst hos skolelever. Medan en negativ syn på islam finns hos samma elever. Det betyder inte att buddhism ska beskrivas som en våldsam religion, däremot kan aspekter av buddhism diskuteras och ifrågasättas för att ge en bättre spegling av traditionen. Förhoppningen med undersökningen är belysa att den positiva bilden av buddhism kanske inte är helt sann och att lärare lägger vikt vid att

reflektera, tolka, värdera, analysera läroböcker tillsammans med elever för att skapa en källkritisk blick på västvärldens framställning av islam såväl buddhism. Samt att det stora område som är Religionskunskap 1 i gymnasiet bör ge större plats i undervisningen för att en rättvis bild förmedlas till elever som bidrar till att vidga elevers förståelse och kunskap om människor och deras livsåskådningar.

7. Referenser

Källor:

Göth, Lennart, Lycken Rüter, Katarina & Wirström, Veronica, 2012, *Religion: för gymnasiet. 1*, 1. uppl., Natur & kultur, Lettland

Jansson, Olov, Karlsson, Linda, 2011, *En Mosaik*, Bonnier Utbildning AB, Lettland

Tidman, Nils-Åke & Wallin, Kerstin, 2012, *Relief - livsvägar: Religionskunskap för kurs 1*, 2., [rev.] uppl., Gleerups Utbildning AB, Lettland

Litteratur:

Gardell, Mattias, 2010, *Islamofobi*, Leopard, Stockholm

Gross, Rita M., 1999, *Strategies for a Feminist Revalorization of Buddhism, Feminism and world religions*, Sharma, Arvind & Young, Katherine K. (red.), State Univ. of New York Press, Albany, N.Y., 78 – 109

Härenstam, Kjell, 2000, *Kan du höra vindhästen?: religionsdidaktik - om konsten att välja kunskap*, Studentlitteratur, Lund

Johnsson Harrie, Anna, 2009, *Staten och läromedlen: en studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991*, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet, Diss, Linköping

Keown, Damien, 2013, *Buddhism: a very short introduction*, [New ed.], Oxford University Press, Oxford

King, Richard, 1999, *Orientalism and religion: post-colonial theory, India and the mystic East*, Routledge, New York

Nelson, Chad, Woods, Jr, Robert H., 2011, *Content analysis, The Routledge handbook of research methods in the study of religion*, Stausberg, Michael & Engler, Steven (red.), Routledge, Abingdon, Oxon, 109 – 121

Said, Edward W., 2000, *Orientalism*, [Ny utg.], Ordfront, Stockholm

Smart, Ninian, 1996, *Dimensions of the sacred: an anatomy of the world's beliefs*, HarperCollins, London

Sky, Jeanette, 2009, *Genus och religion*, Natur & kultur, Stockholm

Terje & Ellingsen, Hein, 1994, *Bildanalys: didaktik och metod*, Studentlitteratur, Lund

Thurfjell, David, 2013, *Varför buddhismen är så omtyckt bland sekulära svenskar, Mystik och andlighet: kritiska perspektiv*, 1. uppl., Sorgenfrei, Simon (red.), Dialogos, Stockholm, 122 – 140

Wickström, Johan, 2011, *Didaktisk textkompetens, Religionsdidaktik: mångfald, livsfrågor och etik i skolan*, 1. uppl., Löfstedt, Malin (red.), Studentlitteratur, Lund, 157 – 175

Elektroniska källor:

Skolverket, 2011, Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/rel?tos=gy&subjectCode=rel>

Weibull, Lennart, 2012, *Världsreligioner i Sverige, I framtidens skugga: fyrtiotvå kapitel om politik, medier och samhälle: SOM-undersökningen 2011*, Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik & Bergström, Annika (red.), SOM-institutet, Göteborg, 545 – 556, http://www.som.gu.se/digitalAssets/1375/1375874_i-framtidens-skugga-hela-boken-korr-120629.pdf